KULTÚRA

ROČNÍK XXIII. – č. 4 **DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY** 26. FEBRUÁRA 2020

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRIŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava • mobil: 0911 286 452 • e-mail: kultura@orangemail.sk • Cena 1,60 €

Trojaké pokúšanie...

PETER GREČO

V závere thrilleru Diablov advokát z úst diabla, ktorého stvárnil Al Pacino, môžeme počuť konštatovanie: „Mojím najväčším víťazstvom je, že som presvedčil ľudí dvadsiateho storočia o tom, že neexistujem. Dvadsiate storočie je mojím storočím.“ Teológiu zasiahol mor racionalizmu a pozitivizmu, v dôsledku ktorých sa bežne popiera osobná existencia Zlého ducha. On je len symbolom nevedomých síl v človeku, metaforou vychádzajúcou z kultúrnych reálií a pod. Generálny predstavený Jezuitského rádu Sosa Abascal diabla chápe ako „symbolickú realitu, nie však osobnú“.

Na druhej strane narastá záujem o okultizmus, satanské rituály, ale aj o exorcizmus, ktorý už ani zďaleka nie je len senzáciou pre znudených ľudí, ktorí hľadajú stratenú transcendentnú dimenziu svojho života. Evanjelizátor a exorcista páter Elias Vella, ktorý neveril kedysi v jestvovanie osobného zla, pripomína svojim poslucháčom dôležitú pravdu kresťanskej viery: „A Boží Syn sa zjavil preto, aby zmaril diablove skutky (1 Jn 3, 8).

Legenda o Veľkom inkvizítorovi, ktorá je vsadená do románu Bratia Karamozovci, ako autonómna vložka, predstavuje jeden z najveľkolepejších výtvorov Fjodora Dostojevského a vôbec ľudského ducha. Nikolaj Losskij konštatuje, že hoci sa napísalo mnoho komentárov, znovu ale budú vznikať stále nové a nové otázky. Téma je taká hlboká, že ani autor ju nedokázal vystihnúť v pojmoch. Semjon Frank poznamenáva, že výklad tohto výtvoru ducha zostane vždy sporný a bude koniec-koncov závisieť od šírky a hĺbky čitateľovej duchovnej skutočnosti.

Obsah Legendy a jej bezprostredný zmysel je známy. V Seville v 16. storočí sa v dobe najhroznejšej španielskej inkvizície, deň po veľkolepej autodafé ticho a nepozorovane objaví Ježiš Kristus. Ľud ho identifikuje, hrnie sa k nemu a on ozdravuje a kriesi z mŕtvych. Tu sa na námestí objaví vyše 90-ročný Veľký inkvizítor, ktorý dá Krista pred zrakmi poslušného davu uväzniť v podzemnom žalári. V noci ho navštívi a prednáša k nemu dlhú reč, ktorá je jeho komentárom k trom pokušeniam, ktorým Kristus na púšti odolal Satanovi. Kardinál sa mu vyhráža upálením, no potom ho prepúšťa s tým, aby sa už nikdy viac nevracal. Kristus nepovie ani slovo a na konci ho pobozká.

V čom tkvie zmysel Legendy? Iba v oprávnenej kritike autoritárstva katolíckej cirkvi, pápežstva a jezuitského rádu? Frank píše, že bolo by povrchné ostať iba pri tejto kritike. Losskij, ktorý cituje katolíka Romana Guardiniho, píše o zotročení duše, za ktorou sa skrýva ešte niečo hrozivejšie, a to je démonická vôľa vztiahnuť ruku na samotného Boha. Dokonca aj sám kritický Berďajev neuviazol iba pri téme kritiky zneužívania moci cirkvou, ale skúma problém zmyslu ľudských dejín, problematiku slobody a zotročenia človeka ľudskými autoritami. Sergej Bulgakov pregnantne vystihol, že Legenda rieši dôsledky ateistického amoralizmu na etické otázky človeka a spo-ločnosti na konci 19. storočia. Bolo to v čase šírenia Darwinovej povery, Comtovho náboženstva pozitivizmu a hlavne víťazného postupu Marxových poučiek, čo pozorne reflektoval Dostojevskij. Anticipoval v nej aj ohlásenie „smrti Boha“ Fridrichom Nietzschem. Inkvizítor je preto rúhač proti Duchu Svätému a jeho bohoborectvo je skutočnou nenávisťou voči Bohu.

Načrtnem tu aktualizované témy Legendy. Kristus na púšti bol vystavený skúške trojakým spôsobom od Satana. Matúšovo Evanjelium píše o pokúšaní premeny kameňov na chleby, potom, aby sa vrhol dole z chrámu a nakoniec v tom, aby sa poklonil Satanovi, a on mu dá vládu nad svetom. Nikolaj Losskij dáva do pozornosti časť úvodnej reči Inkvizítora, kde hovorí, že „V týchto troch otázkach sú akoby spojené v jeden celok a predpovedané celé ďalšie dejiny ľudstva a sú v nich podané tri obrazy, v ktorých sa sústreďujú nerozriešiteľné historické rozpory ľudskej prirodzenosti.“ Správne preto konštatuje Berďajev: „Veľký inkvizítor nás pokúša trojakým spôsobom.

(Pokračovanie na 10. strane)

Kresba: Andrej Mišanek

Neutralita

TEODOR KRIŽKA

Zastávam tento názor konzistentne od prevratu v novembri 1989: Slovensko patrí do autochtónnej stredoeurópskej civilizácie, ktorá sa minimálne od Samovej ríše usilovala obhájiť si právo na existenciu. Vrcholom zápasu o toto právo bola ríša moravských a nitrianskych Slovenov, našich spoločných predkov s dnešnými Moravskými Slovákmi. Tejto myšlienky sme sa nikdy nevzdali, ani počas existencie Uhorského kráľovstva, ani počas Rakúskeho impéria, ani počas prozápadného Česko-Slovenska, ani počas Československa socialistického, nehovoriac o prvej geopolitickej príležitosti vytvoriť si samostatný Slovenský štát.

Zánikom monarchie sa Stredná Európa stala fackovacím panákom Západu i Východu. Buď sem vkladali svoju labu Anglosasi a Francúzsko, alebo sem priviezli svoju okupačnú kounistickú ideológiu Sovieti, vlastne dvakrát na tankoch, vždy pod zámienkou oslobodenia.

Pre Sovietov je a zostáva Slovenská republika fašistický, separatistický štát. Zbytočne si nasadzovať ružové okuliare. Nakoniec v plnej kráse to niekoľkokrát vykričal predseda tzv. SNS Andrej Danko, keď chcel ponížiť medzinárodné šance ĽSNS.

V Budapešti existujú tuším tri pamätníky Horthymu, ktorému Maďari posielali telegramy pri najrozličnejších príležitostiach aj za socializmu, a to má Horthy skutočne toho na rováši dosť. I hrdí Poliaci postupne odstraňujú komunistickú historiografiu a narovnávajú chrbát, na rozdiel od nás, ktorí sme si zvolili do čela štátu ľudí bez historického vedomia, namýšľajúcich si, že byť svetovým štátnikom je posluhovať Bruselu, a nie zápasiť o prežitie a prosperitu vlastného národa.

Opakujem to neustále, opäť stojíme na križovatké dejín, keď sa zrútil poriadok založený na Jaltských dohodách. Poľsko-americká spolupráca, to je úsilie o Intermarium, Trojmorie, teda akúsi stredoeurópsku konfederáciu suverénnych štátov od Baltického po Čierne more, vrátane Slovenska. Ja naliehavo vyzývam a volám, a prosím, a modlím sa, aby sme sa pokúsili o štatút neutrálneho štátu. Na našom území podľa všetkého operujú rozviedky USA, VB, Nemecka, Izraela i Ruska. Každá z nich reprezentuje inú vzorku záujmov. Aby to nebolo také jednoduché, sú tu ešte vplyvné loby, tiež na úrovni rozviedky, tzv. Hlbinného štátu, teda globalistov, ktorí potrebujú udržať čím viac priestoru vo svojich rukách, keďže v USA trpia porážku...

„Kultúra“ smrti ide opäť do útoku

Niektorí ľudia, najmä liberáli, hovoria, že politici by nemali rozhodovať o potratoch. Vraj je to výsostná záležitosť žien. Nuž, ak by to bolo naozaj tak, potom by politici nemali rozhodovať ani o kamionistoch, bankách či policajtoch. Všetci by potom mohli chcieť rozhodovať len sami o sebe.

Problém je v tom, že taká spoločnosť by zákonite upadla do anarchie. Preto je úlohou rozumných politikov nastavovať pravidlá v štáte tak, aby sa spoločnosť nerozsypala. A teda musia rozhodovať nielen o pravidlách pre spomenutých kamionistov či banky, ale aj o potratoch, ktoré rozhodujú o smrti či prežití státisícov malých detí.

Je pravda, že celkový počet umelých potratov na Slovensku klesá – kým v roku 1997 lekári vykonali podľa štatistík Národného centra zdravotníckych informácií 20 855 „zákrokov“, v roku 2018 to bolo už „len“ 7 350 potratov. Numerický trend je teda mierne optimistický, ale politický trend je, žiaľ, pesimistický. Liberálni politici (vládnuci na európskej úrovni) totiž klesajúci počet potratov dezinterpretujú ako dôkaz o lepšom morálnom sebauvedomení si občanov a v nadväznosti na to apelujú na uvoľnenie potratových politík v rámci EÚ. Vraj ľudia sú už dostatočne uvedomelí, aby potrat vnímali ako poslednú možnosť, a preto je zbytočné ich traumatizovať ešte aj prísnymi obmedzeniami či zákonmi.

V zmysle tejto liberálnej logiky nastúpil na pôde Európskeho parlamentu do útoku aj chorvátsky europoslanec Predrag Matić zo Skupiny progresívnej aliancie socialistov a demokratov. Ten dostal od svojich vládnucich kolegov poverenie na vypracovanie Správy Európskeho parlamentu o sexuálnom a reprodukčnom zdraví a právach v EÚ v rámci ženského zdravia.

Hoci je správa Matića ešte len v počiatočnej prípravnej fáze, na svojom účte na Twitteri sa už stihol pochváliť, že jeho správa bude zahŕňať podporu potratov, antikoncepcie a sexuálneho vzdelávania: „Mojím cieľom je podporovať a hájiť progresívnu agendu ako aj prístup k službám týkajúcich sa sexuálnych a reprodukčných práv. To zahŕňa prístup k antikoncepcii, sexuálnemu vzdelávaniu, dobrovoľnému plánovaniu rodičovstva i prístup k bezpečnému a legálnemu potratu. Potrat nie je nikdy ľahkou voľbou, ale musí zostať možnosť voľby.“

Kľúčové posolstvo „podporovať progresívnu agendu, a teda i prístup k bezpečnému a legálnemu potratu“, ktoré uviedol vo svojom komentári, sa nedá chápať inak, ako tak, že bude presadzovať, aby boli potraty ešte dostupnejšie a ešte ľahšie vykonateľné ako doposiaľ. Morbídne otázna je v takomto prípade praktická kvantifikácia „zlepšenia dostupnosti potratov“. Na to, aby liberáli v tomto ukazovateli mohli poukázať na úspech svojich opatrení je potrebné (resp. žiaduce) to, aby počet potratov v určitých miestach či štátoch (napr. v Poľsku) vzrástol – ako dôkaz ich lepšej legálnej dostupnosti.

Správa poslanca Matića bude prerokovaná vo februári na Výbore Európskeho parlamentu pre ženské práva a rodovú rovnosť (FEMM).

Ak výbor túto správu schváli, bude o nej hlasovať Európsky parlament pravdepodobne v júni. Ak ju následne schváli aj plénum Európskeho parlamentu, tak liberáli vo vedení EÚ získajú oficiálny mandát na presadzovanie ešte voľnejšej a dostupnejšej potratovej politiky. V praxi to znamená, že budú môcť začať aj legislatívne tlačiť na konzervatívne európske štáty (napr. na Poľsko), aby svoju potratovú legislatívu „zmodernizovali“ a uvoľnili. Iným štátom s už voľnou potratovou legislatívou (napr. Slovensku) budú môcť zase zabuchnúť dvere pred ich snahami o obmedzenie zabíjania nenarodených detí, pretože právo EÚ je predsa nadradené národným legislatívam.

Liberáli sa pri svojom pro-potratovom ťažení budú môcť oprieť o aktuálne snahy o zadefinovanie „práva na potrat“ ako základného ľudského práva cez OSN. Uvoľňovanie potratovej politiky nepochybne označia za celosvetový trend, ktorý musí moderná Európa minimálne nasledovať, ak nie byť priam „lídrom“ v tejto oblasti. Tak či onak, liberáli sa svojej pro-potratovej agendy evidentne vzdať nehodlajú a hľadajú všetky cestičky, ako svoj cieľ (uvoľnenie pravidiel pre potraty) presadiť.

Úlohou konzervatívnych politikov musí preto byť vôľa tomuto plánovanému uvoľňovaniu potratovej politiky zabrániť. A nielen to! Naopak, musíme prejsť odvážne do protiútoku a snažiť sa počet umelých potratov naďalej znižovať. Pretože aj v presadzovaní politickej agendy platí, že kto neútočí, ten ustupuje. A konzervatívci v posledných rokoch ustupovali až príliš.

Argumenty o nedostatočnej podpore štátu a strach z existenčného prežitia matky či dieťaťa nemôžu byť nahrádzané nekontrolovanou „poistkou“ v podobe ľahko dostupných potratov. Áno, tieto argumenty treba brať veľmi vážne a my si plne uvedomujeme, že pre ochranu rodín a pozitívny demografický vývoj je nevyhnutná prosperujúca ekonomika a silný štát, ktorý podá pomocnú ruku tým, ktorí to potrebujú. Zároveň si však uvedomujeme, že zo spoločnosti musia byť odstránené aj nešváry tejto doby v podobe uprednostňovania vlastného komfortu a kariéry pred zakladaním rodiny, ktoré sú masívne propagované mienkotvornými médiami, rôznymi internetovými „influencermi“ a neziskovými organizáciami.

Ak chceme vybudovať dlhodobo udržateľný, morálne zdravý štát, musíme najskôr vybudovať morálne zdravú spoločnosť. Inej cesty niet.

Ing. MILAN UHRÍK, PhD.
europoslanec
za ĽS Naše Slovensko

Prosba k priaznivcom Kultúry

Najľahšia forma podpory nášho časopisu je predplatné, z ktorého príjem je predsa len o málo väčší ako zo stánkového predaja.

Predplatiť Kultúru si môžete jednoducho na e-maile: **Ganisinova.Renata@slposta.sk**

Nepoľavujte v ušľachtilom úsilí, prispejte na číslo účtu Kultúry v Slovenskej sporiteľni

IBAN

SK6909000000000170427664

Memetika v našich politických komunitách

Mém je virtuálna a replikujúca sa častica kultúrnej informácie. Je to základný prvok kultúry, ktorý je dedený negenetickou cestou. I keď v tomto prípade namiesto slova virtualita je vhodnejšie pomenovanie realita. Slovo mém je odvodené z gréckeho významu slova mimemanapodobňovať. Takéto informácie nám podáva Wikipédia. Memetika pomocou mémov vysvetľuje šírenie myšlienok, kultúrnych javov v rôznych oblastiach ako je napríklad náboženstvo, politické ideológie a iné trendy v sociálnom dianí.

Aj v našej spoločnosti môžeme zaznamenať základné politické memetické „konštanty“, ktoré sa stali sprievodcami našich individuálnych existencií od vzniku našej štátnosti. Z hľadiska časového trvania ich historická časomiera je síce krátka , avšak niektoré z nich sa už v našej spoločnosti usídlili a nadobudli istú pretrvávajúcu stabilitu. „Dedia“ sa z jednej politickej generácie na druhú.

Intenzívne korupčné gény, ktoré sú historickým pokračovaním a obsahovou náplňou aj súčasných dní začali vznikať a priam nekontrolovane sa množiť v časoch Mečiarových troch období vládnutia. Prvé jednoročné (1990-1991), druhé dvojročné (1992-1994) boli len predprípravou k tretiemu vládnutiu s plným štvorročným vyťažením (1994-1998), ktoré zahájili virálnosť politickej a spoločenskej kultúry slovenského prostredia. „Dominou“ sa stala tretia Mečiarova vláda, ktorá svoje praktiky odštartovala slovenskou nocou dlhých nožov v noci z 3-4 novembra 1994. Po tejto noci sme sa mohli stretávať so všetkými politickými zvrhlosťami, v štýle napĺňania demokratickej predstavy „Víťaz berie všetko“. Mimochodom, dobrým žiakom sa stal bývalý predseda Národnej rady v druhej Ficovej vláde nebohý Ing. Pavol Paška, ktorý tento výrok použil na jednom z parlamentných zasadnutí. Len dôkaz, že memetika má svoju funkčnosť. Ale vráťme sa k memetickému dedičnému programu, autorom ktorého bol V. M. Prevalcované bolo všetko, čo prevalcované mohlo byť. Boli odvolaní všetci, na ktorých vtedajšia parlamentná chobotnica mala dosah. Únos Michala Kováča mladšieho, okolnosti Remiášovej vraždy, privatizačné kauzy, kauza Gaulieder, vylúčenie Slovenska z integrácie do Nato a EÚ, boli už len „avitamínovými chuťovkami“, ktoré sprevádzali spôsob vládnutia tohto genetického inžiniera, ktorého odkazy sa prenášali ďalej.

S úľavou sme si vydýchli, že konečne do nepríjemných spomienok odišiel V. M a nastúpili iní. V jeho “s Pánom Bohom, idem od Vás...” akoby ostalo niečo neúprimné. Úplne neodišiel, lebo mnohé spôsoby používané v časoch jeho vládnutia ostali uchované pre ďalšie politické generácie, i keď v iných obrazoch a podobách. Veď každé vládnutie má svoje špecifiká.

Dve Dzurindove vlády (1998-2002, 2002-2006) mnohým priniesli eufóriu v podobe zmeny štýlu vládnutia, ale neskôr sa dostavila aj recyklácia obsahu prenesená z Mečiarovho vládnutia. Hlavne to prvé obdobie vládnutia prinieslo záchranu, že sme sa stali krajinou, s ktorou sa začalo rátať aj v proeurópskom ladení a priestore. Pokračovanie vládnutia sa však nevyhlo mémom a memetickému dedeniu „ politickej kultúry a niektorých spôsobov používania alebo skôr zneužívania mocenskej orientácie. „Kauzológie“ a korupčne zviditeľňovanie síce v menšom rozsahu, ale predsa sa len stalo súčasťou dedičstva slovenského vládnutia. Prišla kauza skupinka, v ktorej Mikuláš Dzurinda informoval o existencii ľudí, ktorí škodia vláde a SDKÚ. Fenomén vytvárania nepriateľa či nepriateľov dosiahol svoj vrchol počas Ficovho posledného prerozdeleného vládnutia. Tunelovanie Braniska, kauza Košického daňového úradu, nezrovnalosti vo financovaní strany, korupčné podozrenia vzbudil aj predaj strategického podniku SPP a samozrejme vrcholová Gorila. I keď v tomto prípade je ešte stále nejasne vysvetlená spoluúčasť smeráckého zastúpenia. Dedičstvo politickej ne/kultúry ostalo uchované aj pre ďalšie politické generácie.

Dvojročná vládnuca anabáza (júl 2010- apríl 2012) pani Ivety Radičovej nestihla zaznamenať toľko afér, avšak bývalá predsedníčka vlády čelila útokom z dvoch strán. Aj zvnútra vlastnej koalície a samozrejme aj zo strany opozície, najmä Smeru. Je však zaujímavé, akým „vďačným“ terčom sa stala aj pre nasledujúce Ficove „štvorvládnutie“. Slovenské politické dedičstvo bolo doplnené nie úplne novým prvkom, ale v počte využívaní možno prekonal všetky rekordy. Obviňovanie sa stalo strategickým prvokom. Jeho využívanie bolo dopracované ku „kvantitatívnej „ dokonalosti“ počas Ficových období vládnutia. Obviňovanie ako súčasť ospravedlňovania vlastných zlyhaní sa postupne stalo nie strategickou aktivitou, ale infantilnou bezmocnosťou, neschopnosti vysvetliť a priznať si vlastné zlyhanie a osobnú zodpovednosť. Problémy v Osrblí (bratie úplatku zo strany jej poradcu) a prenájom budovy Daňového úradu (stranícky klientelizmus) úrade sa tejto vláde nevyhli, i keď samotná predsedníčka vlády pri riešení týchto káuz vystúpila v štýle Ja alebo Oni. Dokonaný úder prišiel z vnútorného prostredia pri hlasovaní o rozšírení Eurovalu, ktorá bol spojený s hlasovaním o dôvere jej vlády. V istom zmysle sa dostala do role Obete. Aj pre vlastných, a o to viacej pre tých pokračujúcich.

V roku 2006 nastúpili, aby v roku 2010 boli vystriedaní dvojročným „inovládnutím“ pani Radičovej. No a od roku 2012 až doteraz sú v mocenských kreslách. Mimochodom roky 2012-2016 boli pravdepodobne pre nich najšťastnejším obdobím ich jednofarebného vládnutia. Samozrejme od roku 2018 nie s pánom Ficom, ale s predsedom vlády Pellegrinim. Partička Smer drží rekord v počte vládnucich rokov. Nechcem sa dotknúť ich koaličných partnerov, avšak štruktúra mocenského vládnutia bola jasná. Jednofarebnosť pri tejto „spolupráci“ v nasledujúcich rokoch sa niesla v štýle vládnutia: „My povieme /(Smer), vy prikývnete a takto sa dohodnúť dokážeme.“ Je ťažké si zvykať, že možnosti jednostranného rozhodovania už majú aj svoje obmedzenia a hranice. Dedičstvo dlhotrvajúceho vládnutia ostalo uchované. Platí priamo úmernosť, čím dlhšie vládol Smer a pritakávajúci spolok, tým viacej káuz sme zaznamenali. Ich zoznam by bol veľmi dlhý. Len pre občerstvenie pamäťových stôp. V roku 2002 to začalo „vlastnou hlavou“ získané financie pri paralelnom financovaní Smeru. Nástepkový tender, mýtny tender, prípad Hedviga a mnoho ďalších. Znovuobjavená Gorila, o ktorej sa vedú spory, kto na vzniku tohto „korupčného pokladu“ participoval viacej. Jej spoločným menovateľom je však politická chamtivosť . Z tých aktuálnejších môžeme spomenúť prípady uneseného Vietnamca, ‚Bašternáka, „čerstvého Kočnera“, ktorý bol vymodelovaný spôsobom vládnutia tejto najsilnejšej straníckej úderky. Tragický vrchol bol ukončený zavraždením dvoch mladých ľudí. Replikujúce spôsoby vládnutia našich vlád boli od čias vzniku prvej vlády až po túto kontaminované mocenskou korupciou, prisvojovaním si mocenských právomoci v štýle „Vyhráš voľby, môžeš všetko.“ Z verejnosti bola vo všetkých prípadoch modelovaná masa užitočných idiotov, či robotických účastníkov vládnucich predstavení, ktorí sloganom typu „ nič sa nestalo „mali veriť a uveriť. Aj to je informačnou náplňou kultúrno-politického odkazu ktorý sa dedil z jednej vlády na druhú. Ďalšie vládnutia, polročné vládnuce pôsobenia pána Milana Čiča (december 1989-jún 1990), jednoročné pána Čarnogurského (1991-1992) a ďalší polrok vo vládnucom kresle pána Moravčíka (marec1994-december 1994) nemali na naše politické amorálne dedičstvo až taký rozhodujúci vplyv.

Šestnásť rokov vládnutia je dlhá doba. V tejto šestnásťročnej histórii sa vytvorili zaujímavé fenomény, ktoré sa môžu stať doplnením už tradičného korupčného dedičstva aj pre následníkov, ktorí budú čo chvíľa volení. A tým je „ mém popierania“. Tento mém mal stále reprízy pri zistení nedostatkov a rôznych spomínaných zlyhaní. Vinníkom bol stále niekto iný, len nie ten, kto niesol osobnú zodpovednosť za vzniknutý stav. Slovné tvary a novotvary „skutok sa nestal“, “všetko prebiehalo v medziach zákona“, sprevádzané najnovším politickým verbálnym hitom pri zviditeľnených a zverejnených „obchádzkach“ zákona znie „ je to politická objednávka“. Lebo ináč krajina žiari čistotou a zašpiniť ju chcú len závistlivci a neprajníci. „Kultúrneho obohatenia“ nikdy nie je dosť. Prečo neodovzdať časť novovytvoreného dedičstva budúcim Pokračovateľom vládnucich zoskupení. Nie je vylúčené, že sa môžu stať súčasťou dedičstva pre ďalšie vládnuce zoskupenia. Tradičné politické „poklady“ je predsa potrebné obohacovať aj niečím „sofistikovanejším“, než len bohapustým kradnutím.

Tieto riadky, nie sú o kritike jednotlivých vládnych zoskupení, sú len dokumentovaním opakujúcich sa negatívnych spôsobov a skutočností , ktoré sprevádzajú „ vladárenia“ jednotlivých politických zoskupení od ich začiatkov až po dnešnú prítomnú realitu. Dávajú aj čiastočnú odpoveď prečo ľudia už strácajú dôveru k zmene. Tragické na tejto skutočnosti je, že nedodržiavanie pravidiel s cieľom osobných ziskov sa začalo stávať nepísanou normou. Normalizácia „vládnucich prešľapov“ nie je nikdy dobrým znamením pre vývoj spoločenstiev a sociálneho prostredia a koniec koncov aj charakterov jednotlivcov.

O chvíľu nás bude čakať možno ďalšie štvorročné obdobie, v ktorom sa budeme môcť presvedčiť, či politická memetika bude mať pokračovanie, alebo bude táto historická tradícia prerušená.

IVAN BINDAS

Môžeme si už na zemi tvoriť malé raje, ak jeden druhému bez kariérizmu praje

Stretol som nedávno dve myši. Jedna hovorila druhej: "Budem voliť mačky, lebo sľúbili, že nebudú chytať myši." Milí moji, demagógia si nachádza stále nové a netušené dimenzie. Určite sú poľutovaniahodné javy ako korupcia, protekcionizmus, klientelizmus a podobne, ale nemusia byť vždy zlé a už vôbec to nie sú javy práve tie neodpustiteľné a najhoršie. Pretože bez toho, aby sa medzi sebou podporovali ľudia a skupiny ľudí, by sa civilizácia zrútila. Dobre to vystihuje Ježiš v podobenstve o nepoctivom správcovi. Nebudem uvádzať kapitolu a verš, veď vy mladší a technicky zdatní si to poľahky vygooglite.

Mimochodom, ak by rodiny, spoluveriaci a jednoducho dobrí a milosrdní ľudia nedržali spolu, ako by mohol sústavne vznikať na Zemi dočasný raj, hoci len lokálne a časovo obmedzený? Sám by som sa bez otcových známostí nedostal ani na gymnázium, ani na vysokú školu, ktorú som však aj tak kvôli obludnému mrzačeniu dejín, ktoré som tam študoval, nebol schopný psychicky dokončiť, hoci intelektuálne ma história odmalička nadchýnala.

Hnevá ma totiž, ako sa historické fakty nekriticky prenášajú do súčasných pomerov, bez ohľadu na vtedajšie možnosti a podmienky a ako sa vyrábajú nekritizovateľní hrdinovia z nereálnych, ba občas až fanatických fantastov.

Citujem z článku o jubilantovi Vincentovi Šabíkovi, zakladateľovi Literárneho týždenníka: "Na postave takého intelektuála, ako je V. Šabík, by sa dalo rekonštruovať obdobie socializmu. Jeho spomienky by pomohli rozmotať pravdivý obraz času, ktorý sme všetci žili a evidovali. Podľa neho inštitúcie skôr chránili, najhorší boli jednotlivci - udavači, "kostolníci", ako im Šabík hovorí, ktorí si zapisovali a udávali. V. Šabík je totiž zástanca "pozitívnej deviácie", ktorý nie veľmi súhlasí s demonštratívnym disidentstvom a úplným dištancom od vládnucej a manipulatívnej strany. Zdôvodňuje to tým, že byť v procese je aj šanca napomáhať zmierňovaniu jeho ostrosti a aj niečo konkrétne v prospech kultúry robiť. Tento postoj je rovnako legitímny a oprávnený ako disidentský." (Slovenské pohľady 9, 2017, krátené)

Sám som bol celý život disident, verejne od roku 1979, ale nikdy som nemal neúctu k ľuďom, ktorí si predstavovali život ináč a chceli slušne a charakterne žiť aj za cenu určitého prispôsobenia. Často nie je totiž hrdina len ten, ktorý bojuje a protestuje, ale aj ten, ktorý mlčí, uvažuje a ticho koná.

O dôležitosti prispôsobenia sa a schvaľovaní túžby po dokonalosti a svätosti vie svoje aj katolícka Cirkev, ktorá účinkovala v mnohých neľahkých časoch a mnohým ľuďom uľahčovala a spestrovala ich život, dávala im pocit dôstojnosti a nádeje. Často aj v neľútostnom a priznajme si, že niekedy v krivdiacom boji proti rôznym druhom nereálnych fantastov. Dogmy Cirkvi sa nenariaďovali zhora, schvaľovali sa až potom, keď sa zistilo, že veľká väčšina veriaceho ľudu si ich váži a ctí. Nejde teda ani tak o ich doslovnú realitu, ale o pravdivý ideál a konkrétne usmernenie, ktoré predstavujú. Sú to ťažké zamyslenia a skúmania a presahujú možnosti tejto úvahy, ale vyzývam mladé a nadšené mozgy, aby sa nad nimi vážne zamysleli. Možno im to dodá možnosť aj niečo konkrétne a reálne urobiť a pomôcť mnohému dobrému, ktoré sa nie možno, ale určite deje okolo nás.

Neučme sa teda bohapusto nadávať, ale ticho a reálne pomáhať!

VLADO GREGOR

Preteky politickej príťažlivosti

Krok po kroku prichádza čas, v ktorom mnohých ľudí bude sprevádzať tieň, alebo šťastena Fortuna v podobe výroku S. Kierkegarda : "Viera začína tam, kde končí myslenie". Padne súmrak, alebo sa začne brieždiť, to sú zmyslové vnemy, ale aj podoby racionálnych postojov, ktoré budú sprevádzať a saturovať predvolebný priestor tých, ktorí už takéto časy zažívajú opakovane, ale aj tých, ktorí vstúpia do predvolebnej a volebnej koridy prvýkrát. Prichádza čas „ obyčajných" v určitom časovom úseku mimoriadne potrebných a užitočných. Aspoň jeden deň za štyri roky môžeme zažívať pocity dôležitosti a istej výnimočnosti a veriť, že „Niečo" sa zmení, alebo Niečo môžeme zmeniť my. Je to tak, jednotlivec bude mať stále vo svojej DNA naprogramovanú potrebu veriť, „ a čo keď..." Ľudia majú svoje sny, lebo tie mu aspoň na chvíľu biedu skutočného života robia trochu znesiteľnou. Tak aspoň aká taká substitučná kompenzácia.

Po tomto volebnom dni nás zasa nahradia Iní Dôležití a Výnimoční, ktorí nás preložia do archívnych priestorov, aby ich cyklicky po štyroch rokov pootvárali. „Zvyk je železná košeľa", ako vraví jedno z prísloví. A my zasa do otvorených dverí vojdeme.

Môžu byť ešte súčasné a budúce politické predstavenia príťažlivé? Väčšina verejnosti, ak by zapojila do svojich rozhodovaní a postojových schém intenzívnejšie aktivovala racionálne vstupy, tak by si lístky na takéto divadelné politické reprízy nezakúpila. Ich scenáre, réžia posledných dní, vyvolávajú ak nie zlosť, tak rozpaky určite. Hodnotenie „ diváckej verejnosti" v súčasnosti vyznieva v neprospech herecko - politickej disciplíny. Ešte vyšší stupeň averzie mnohí nadobúdajú voči tým, ktorí takúto formu politického herectva realizujú. A predsa príde deň D a my s novou nádejou vstupujeme do krátkej jedno dňovej aktovky, v ktorej sme obsadení do hlavných hereckých rolí a veríme, že to ďalšie štvorročné predstavenie už bude iné. Možno sa opakovanými skúsenosťami dopracujeme k tvrdeniu filozofa Tálesa zo 6. storočia, že všetko na svete vzniká z vody. Lebo takto je to aj vo väčšine prípadov so sľubmi. Po čase vzniká z vody para, ktorá sa postupne stratí. Prečo? Príčiny sa stále nájdu. Tí starší sa určite pamätajú na sľubované Švajčiarsko. Veď dokonca aj marketingová upútavka bola vizualizovaná nie našou, ale touto krajinou. Aj teraz sme v sľubovanom raji, v ktorom sa však ocitli tí, ktorých sme obsadili do hlavných rolí a ktorí nám prezentujú, ako sa dá využiť politická príťažlivosť v prospech vlastnej užitočnosti z politického predstavení. Nám zasa ostalo len očakávanie a prianie.

Prial by som si osobne, aby to takto nebolo. Ale čo už, keď aj samotný Platón hovorí, že svet je rozdelený na „skutočnosť" a „zdanie". Naši politickí herecký promotéri dokážu sľubmi vytvoriť zdanie, že budúca politická skutočnosť, ak budú nami obsadení do hlavných rolí, bude iná. Naše zmysly, keď to vidia a počujú, zvyknú nás naviesť k zvýšenej funkčnosti emocionálnejšieho Ja, ktoré uverí. To racionálnejšie príde až po skúsenosti, ktorá naznačila, že sľubované politické zmeny majú zasa meškanie a pravdepodobne prídu na rad pri ďalšom volebnom predstavení. Nám ostane pasívna rola sledovania mocenských hier Sľubotvorcov len v pozmenenom obsadení.

Neviem, prečo my jednotlivci neberieme intenzívnejšie do úvahy aj poznatky britského filozofa, zakladateľa novovekej filozofie a predstaviteľa empirizmu Johna Locka, ktorý hovorí, že poznanie a získané poznatky pochádzajú zo skúsenosti. S niektorými politikmi máme opakovane negatívne skúsenosti, ale stále im dáme príležitosť v skrytej nádeji a možno aj túžbe, že sa zmenia. A Oni nič.

Ako paralelu si spomínam zo svojej poradenskej praxe na príbeh ženy, ktorej nešťastie spočívalo v tom, že mala otca alkoholika, dvakrát sa vydala a rozviedla s mužmi alkoholikmi a prišla sa poradiť, lebo sa chcela vydať tretí raz, ale aj „tretí vyvolený" si občas vypil. V rozhovore som jej položil otázku, čo ju aj po takých skúsenostiach vedie k uvažovaniu o legalizovaní vzťahu s mužom, ktorý je zjavne alkoholikom. Odpoveďou mi bola veta, že ona si myslí, že partner sa zmení . Kvôli nej sa dokáže zmeniť. Nie, nedokáže sa zmeniť kvôli nej, pokiaľ tú zmenu nechce aj on sám.

Podobné je to aj s niektorými našimi politickými hercami. Chcú meniť a chcú zmeniť, ale nedokážu prekročiť vektor nastavenia svojej individuálnej zmeny. Sú funkční len v nastavených hraničných osobnostných módoch, ktoré nastavenia zmien limitujú. Ak sa spätne obzrieme a zhodnotíme spôsob realizácie príťažlivosti a užitočnosti zmien, tak tie vyznievajú pomerne rozpačito. Hlavne spôsob, akým „politickú príťažlivosť a užitočnosť" zmien prevádzkujú.

Na takéto variácie zmien sa ako paralela ponúka román J. P. Sartra Hnus. Sprítomňovanie politických cunami posledných mesiacov a dní je zbytočné.

Predvolebný čas nám spestruje pribudnutie nových herecko-politických scén a súborov. Priestor sa rozhodli obsadiť napríklad nové súbory: Za ľudí, Za Vlasť, Dobrá voľba . Slovenská liga sa nedohodla so svojím kapitánom, či režisérom, takže jej premiéra ostane nevypredaná. Zasa nás čakajú nové predstavenia a predstavovanie novej príťažlivosti a užitočnosti. Až 25 politických subjektov ide súťažiť ponúkaním sľubov, dobra a užitočnosti, ktoré získame, ak si zabezpečíme vstupenky do ich lóži.

Vrcholí obdobie predstavovania nových sľubov a „svetlejších zajtrajškov". To sú pre politické premiéry a ich aktérov asi najkrajšie časy. Vytváranie priam rozprávkových obrazov o „politickom inobytí" o tom, k akým „ miskám" dobrôt a blahobytu sa dostaneme, ak sa postavíme do radu a kúpime si lístky nielen na ich predstavenia, ale aj na ich štvorročné reprízy. Škoda len, že nerozdajú aj príbory, aby sme sa neskôr mohli aj nasýtiť. Lebo po uplynutí virtuálneho „sľubočasu" väčšina z nás ostane na tekutej strave. Hádzanie fiktívnymi sladkosťami však bude mať pre ľudí stále svoje čaro. Potrebujú ich po zažívaní „ politických depresií", veď ak už existuje ekologická, prečo by nemala svoje opodstatnenie aj politická depresia, a oni predsa potrebujú niečomu veriť a uveriť. Bohužiaľ, v našich DNA akoby bola zakódovaná molekula nepoučiteľnosti. Sľuby dokážeme často s gastronomickým pôžitkom prehltnúť, aby sme zasa po čase ich trávenia a (ne)strávenia cítili, že sme hladní. Prežívanie okamihov sľubov nám však pomáha vytesniť časy minulé, prežiť katarziu, aby sme po ďalšom volebnom období zistili, že zasa sme sa prebudili zo sna. Reprízy nových predstavení nám nič nové nepriniesli. Bol by som rád, keby som sa mýlil.

Príťažlivosť politiky ako profesie sa nachádza v mínusových teplotách, a to nielen v týchto zimných mesiacoch. Je to predovšetkým kvôli spôsobu, ako je prezentovaná a reprezentovaná zástupcami tejto profesie pred verejnosťou. V Platonovom Štáte by mala vládnuť trieda Múdrych, druhá trieda by predstavovala triedu Strážcov, určenú na to, aby bojovala. Zdá sa, že v súčasných politických predstaveniach došlo k zámene rolí. Dominantnými hereckými rolami disponuje práve kategória bojovníkov Strážcov. Parametre politickej kultúry, akými sú vzájomný rešpekt, pokora, umiernenosť, sú dabované intoleranciou, egoelitárskym presadzovaním sa a vzájomným atakovaním. Evolučne politickí herci dokázali vytvoriť nový, animálnejšie orientovaný, druh politickej monokultúry, obsahom ktorej je napádanie, osočovanie a privlastňovanie si teritórií vlastných právd. Určite nám napadne otázka, či je to evolučný progres, alebo skôr regres. V samotnom spôsobe prevedenia sa politika stáva príťažlivou len pre tých, ktorí obsadili stupne víťazov a nepríťažlivou pre tých, ktorí tieto politické predstavenia sledujú. Vyzerá to tak, že politické preteky v dosahovaní príťažlivosti a užitočnosti si politickí herci hrajú na svojom javisku a „pretekajú" sa sami medzi sebou. Divák je postavený do roly pasívneho pozorovateľa či pasívneho sprievodcu ich divadelných variácií.

„Demokracia sa rodí potom, čo zdegenerovala oligarchia „tlmočil„ nadčasový „filozof Platón. Zdá sa, že v súčasnosti je to tak, že oligarchia sa zrodila po tom, čo zdegenerovala demokracia".

IVAN BINDAS

Predvolebný súboj na Slovensku

Súčasný predvolebný boj na Slovensku je svedectvom aj o stave a sile, či skôr slabosti kresťanov na Slovensku. Nedá sa lepšie vyjadriť postoj kresťanov spoločnosti, ako to Ježiš vyjadril v 5. kapitole Matúšovho evanjelia, ktoré sme v katolíckych kostoloch čítali 5. nedeľu v Cirkevnom roku tohto roku 9. februára. „Vy ste soľ Zeme, Vy ste svetlo sveta."

Cirkev už 2000 rokov v zmysle týchto Ježišových slov oslovuje a buduje Božie Kráľovstvo vo svete. Keď prišiel Ježiš Kristus na tento svet, ľudia zaujali k nemu rozličné postoje. Jedni ho prijali ako očakávaného Mesiáša a zverili mu svoj život a stal sa zmyslom, cieľom a náplňou ich života. Iní ho odmietli a pridali sa k jeho nepriateľom a snáď najväčšiu skupinu tvorili ľudia, ktorých nezaujímal a žili si svoj život podľa vlastných predstáv a konfrontáciám s ním a jeho požiadavkami sa vyhýbali. Takto to prebiehalo v dejinách, ale kresťanstvo vybudovalo vďaka reholiam a mnohým známym i neznámym kresťanom Európsku civilizáciu Tá snáď najväčší rozkvet dosiahla v období baroka, ktoré zanechalo nezmazateľné stopy aj na našom území a žije v srdciach mnohých súčasníkov. Tridentský koncil tak zastabilizoval Cirkev, že požehnane pôsobila niekoľko storočí v prospech človeka i spoločnosti. Iste reformácia Cirkev značne oslabila, hlavne na území Nemecka a krajín, ktoré prijali jej normy, neobišla ani naše územie, ale naši predkovia prežili rozličné zložité obdobia v dejinách, vrátane násilnej maďarizácie počas Uhorska, odkresťančovanie počas 1. Československej republiky i obdobie vojnové kedy vznikla v zložitých okolnostiach samostatná Slovenská republika, prežila aj obdobie socializmu a násilnú ateizáciu až po rok 1989, kedy prišla sloboda a kresťania majú možnosť pravdepodobne ako nikdy v dejinách žiť v slobodných podmienkach.

Na mieste je otázka, ako s touto slobodou nakladáme.

Pre kresťanov na Slovensku však nezačalo toto obdobie po prvotnej eufórii zo slobody plnou obnovou cirkevného života, budovaním zdravýchspoločenstiev, skôr nastal zápas o pozície, a po tridsiatich rokoch sú rozdelení, bojujúci na mnohých frontoch a pravdepodobne nie všetkých s úprimným cieľom budovať Božie Kráľovstvo.

Súčasný predvolebný zápas o tom podáva svedectvo. O moc v našej krajine sa uchádzajú strany demokratickej ľavice a ultraliberálne strany otvorene presadzujúce požiadavky diktované z Európskej Únie ako homosexuálne partnerstvá, voľnú sexuálnu morálku, propotratavú agendu, eutanáziu a rozličné postoje, ktoré sú v rozpore s učením Ježiša Krista i s 1150 ročnou kresťanskou tradíciou nášho národa i cítením mnohých súčasníkov. Kresťania, ktorým záleží na hodnotách, ktoré Ježiš hlásal a žil a položil za ne svoj život a ktoré stáročia v praxi boli vžité v spôsobe správania sa a za ktoré počas komunistického obdobia mnohí boli prenasledovaní, perzekuovaní a väznení, ba i zabití, sú z predvolebného boja i zo správy verejných vecí odstavení. Ich záujmy otvorené nezastáva otvorene žiadna štandardná strana. Kresťanské hnutie, ktoré sa pri mi-nulých parlamentných voľbách pre svoju neschopnosť a nerozhodnosť a asi aj neochotu otvorene prihlásiť ku kresťanským hodnotám, už do NR SR nedostalo sa v súčasnosti pridalo na stranu liberálnych strán, a tak je pre mnohých znova nevoliteľným. Kresťanskí aktivisti kandidujú na kandidátkach viacerých strán, a tak volič kresťan má zložitú dilemu, ako sa vo voľbách zachovať. Stranu, ktorú by bez hlbšieho skúmania mohol podporiť s pocitom zodpovednosti za správny smer vývoja v krajine nemá. Zrejme je to súčasť protikresťanského boja, i problémov Cirkvi, vyradiť z hry kresťanov, ktorí podľa môjho názoru majú jediní schopnosť aj v súčasnom období ponúknuť a presadzovať riešenia, ktoré môžu zabezpečiť pokojný, dôstojný život a prosperitu, i keď v skromných možnostiach.

Na mieste je otázka, ako je to s kresťanstvom a hodnotami u tých, ktorí sa angažujú, podporujú a volia strany, ktoré otvorene presádzajú zásady v rozpore s Božím zákonom. Kresťanstvo sa prejavuje v prvom rade životom podľa Božieho Zákona, ten kto ich otvorene a vedome popiera i keď sa kresťansky tvári, kresťanom asi nie je. Pavol apoštol v 1 Kor 6, 9 – 10 píše konkrétne: Neviete, že nespravodliví nebudú dedičmi Božieho kráľovstva? Nemýľte sa: ani smilníci, ani modloslužobníci, ani cudzoložníci, ani chlipníci, ani súložníci mužov, ani zlodeji, ani chamtivci, ani opilci, ani utŕhači, ani lupiči nebudú dedičmi Božieho kráľovstva.

Môžeme sledovať predvolebný boj ľavice a pravice, ktorý zrejme skončí tesným výsledkom a možno sa podarí zostaviť vládne zoskupenie z viacerých strán, či dokáže ako súčasná vláda obstáť a krajinu viesť po celé volebné obdobie, ako to dokázala súčasná koalícia, je otázkou. Som spokojný s tým, že končiace sa volebné obdobie napriek všetkým napätiam skončilo celkom úspešne až po jeho uplynutí. Krajina žije pokojným životom, nezamestnanosť je na najnižšej možnej miere, priemysel, poľnohospodárstvo, školstvo, zdravotníctvo funguje, ba vláda dáva aj určité bonusy. Bol by som rád, keby tento stav pokračoval, aby pracujúci mohli vytvárať hodnoty, deti a mládež sa vzdelávať, rodiny v pokoji žiť a tvoriť, odkázaní na sociálnu pomoc dostali primeranou mierou a formou potrebnú pomoc. Záleží mi na fungovaní kultúry, pretože okrem materiálneho rozmeru človek potrebuje žiť aj duševným ži-votom. Záleží mi aj na slobode myslenia, vierovyznania a možnosti rozvíjať aj duchovný život. Trápi ma rozpoltenosť kresťanov, že napriek mnohým rečiam o potrebe budovania spoločenstiev sme rozdelení i vo farnostiach, i v spoločenstvách. Že sme nedokázali ponúknuť spoločnosti alternatívu pre jej prosperujúce fungovanie. Že mnohí aktivisti kandidujú asi na všetkých kandidátkach v zmysle zachráň sa, kto môžeš, v úsilí dostať sa k poslaneckému mandátu, imunite a výhodám.

Po tridsiatich rokoch slobody sa nemáme možnosť rozhodovať na základe toho, čo kto vybudoval. Kňaz Marián Kuffa má za sebou konkrétnu bohatú pastoračnú a sociálnu činnosť a proti nemu nebojujú len liberálni kresťania, ale aj niektorí slovenskí biskupi a mnohí tzv. kresťania.

Cirkev prežíva zložité obdobie, asi si môže zaň sama a nielen na Slovensku, ktoré tiež sprevádza úbytok kresťanov kvantitou i kvalitou. Kresťanské postoje sa vytrácajú nielen zo spoločnosti, ale aj zo života súkromného, rodinného i cirkevného. Súčasné rozdelenie pred voľbami má svoje dôvody a môže mať následky hlbšie a trvalejšie. Ježiš prišiel, aby nás učil žiť. My sa skôr kresťansky tvárime a štiepime názorovo, len aby nám to niečo prinieslo. Kresťanstvo nie je o zisku ale o dávaní a službe, ale nie o dávaní tým, ktorí to zneužívajú a kde to stráca zmysel. Úlohou nás kresťanov je byť soľou a svetlom. Byť kresťanom si vyžaduje aj hĺbku duchovného života, ktorý buduje o-sobnosti i zdravé rodiny a spoločenstvá. U nás sa organizujú petície, protesty, zhromaždenia, čudné spolky, aktivity, štiepime sa, hádame sa, ale náš život nesvedčí o našej viere v Ježiša Krista a nekonáme dobré skutky, ktoré nám Ježiš kázal konať, (v nedeľu sme to v katolíckych kostoloch počuli, že práve nimi máme svietiť svetu), neprinášame ovocie, ale presádzame vlastné názory, seba, podriaďujeme sa hocikomu, len aby nám to vynieslo, i keď tým mnohým škodíme a komplikujeme život a bránime vlastné názory, ktoré nevychádzajú z evanjelia. Nemám optimizmus že budúcnosť Slovenska po voľbách bude ideálna. Predvolebný boj nesvedčí o tvorivej a pokojnej atmosfére. Keby aj prešli všetci kandidujúci kresťanskí aktivisti kandidujúci do parlamentu, kresťanské zásady asi do zákonov nepresadia. Skôr sa spolieham na zdravý rozum mnohých ľudí, ktorí čestne a zodpovedne žijú a svojou prácou, výchovou detí vytvárajú túto spoločnosť, na ktorej mne i im záleží, aby bola prosperujúca, aby v nej mohli ľudia slušne, pokojne a tvorivo žiť a rozvíjať svoje schopnosti pre dobro všetkých...

ŠTEFAN PAULOV

Čo je revolúcia?

- Pán profesor, čo je to Revolúcia?

Plinio Corrêa de Oliveira: - Revolúcia je hnutie odhodlané zničiť legitímnu moc alebo poriadok a nahradiť ju nezákonnou mocou alebo nezákonným stavom vecí (zámerne nehovoríme „poriadkom vecí“). Revolúcia môže byť krvavá alebo nekrvavá - napríklad dve svetové vojny patria medzi jej najkrvavejšie kapitoly. Na druhej strane socialistické zákonodarstvo, ktoré sa dnes rozmáha vo všetkých alebo takmer všetkých krajinách, je mimoriadne závažnou nekrvavou formou napredovania Revolúcie.

- Ide jednoducho o to, že Revolúcia je procesom zvrhnutia moci?

Plinio Corrêa de Oliveira: - Nie, jej hlavným cieľom nie je odstrániť konkrétne osoby či dynastie. Ona požaduje oveľa viac. Chce zničiť zákonný poriadok vecí a nahradiť ho nezákonnou situáciou. Slovo „poriadok vecí“ však nevystihuje všetko, čo sa chápe pod Revolúciou. Revolúcia sa totiž usiluje vyvrátiť celkovú víziu sveta a spôsob bytia človeka a nahradiť ju víziou, ktorá je jej úplným opakom.

- A aký bol ten „poriadok vecí“?

Plinio Corrêa de Oliveira: - Bolo ním stredoveké kresťanstvo. Stredoveké kresťanstvo nebolo len jedným z mnohých možných poriadkov, ale uskutočnením (za okolností primeraných danej dobe a konkrétnym miestam) jediného autentického poriadku medzi ľuďmi, ktorým je kresťanská civilizácia. Katolícka kultúra a civilizácia, ktoré sa vtedy rozvinuli, sú kultúrou a civilizáciou par excellence. Je potrebné dodať, že nemôžu existovať mimo katolíckych národov.

- A keďže dnes už takmer neexistujú žiadne katolícke národy, znamená to, že žijeme v dobe triumfu Revolúcie?

Plinio Corrêa de Oliveira: - Žijeme v jej ďalšej fáze, vo veľkej kríze. Pretože krízy, ktoré dnes otriasajú svetom - kríza štátu, rodiny, hospodárstva, kultúry atď. -, sú len rôznymi aspektmi jednej zásadnej krízy, ktorá sa odohráva v srdci človeka. Inými slovami povedané, kríza zapustila hlboké korene v našej duši, odkiaľ sa šíri do celej osobnosti moderného človeka a ovplyvňuje všetku jeho činnosť. Je to kríza západného človeka, kríza kresťana.

- Ako sa táto kríza prejavuje?

Plinio Corrêa de Oliveira: - Napriek mnohým odlišnostiam medzi jednotlivými krajinami vždy sa vyznačuje piatimi charakteristickými znakmi. Je univerzálna - v súčasnosti neexistuje krajina, ktorá by ňou v menšej či väčšej miere nebola zasiahnutá. Je jedna - a teda nejde o sériu kríz, ktoré sa jedna pri druhej nezávisle od seba vyvíjajú (ako keď v lese vypukne požiar, ktorý nemožno považovať za tisíc samostatných paralelných požiarov tisícok stromov stojacich vedľa seba). Je totálna – ide do takej hĺbky, že zo samej svojej podstaty sa šíri a preniká do oblastí ducha, kultúry a napokon do všetkých sfér ľudského konania. Je dominantná - západné krajiny sú postupne tlačené do takého stavu veci, ktorý v každej z nich nadobúda rovnakú formu a je v diametrálnom protiklade s kresťanskou civilizáciou. Koniec koncov, je to proces trvajúci už päť storočí a je dlhou reťazou príčin a následkov.

- Keďže kríza trvá už päťsto rokov, kde začala?

Plinio Corrêa de Oliveira: - V 14. storočí bolo možné pozorovať v kresťanskej Európe zmenu mentality, ktorá v 15. storočí bola ešte evidentnejšia. Do popredia sa začala dostávať túžba po pozemských pôžitkoch. Zábavy boli čoraz častejšie a honosnejšie a nepretržite zamestnávali myseľ. V obliekaní, mravoch, vyjadrovaní sa, literatúre i v umení rastúca túžba po živote naplnenom pôžitkami postupne viedla k čoraz otvorenejším vonkajším prejavom zmyselnosti a zmäkčilosti.

Tento nový stav duše obsahoval silnú, hoci viac-menej latentnú túžbu po stave, ktorý by bol zásadne odlišný od poriadku vecí, ktorý dosiahol svoj vrchol v 12. a 13. storočí. Prejavom výrazu tejto túžby bolo prehnané a často maniakálne obdivovanie antiky. Aby sa vyhli priamej konfrontácii s dávnou stredovekou tradíciou, humanizmus a renesancia sa radšej usilovali Cirkev, nadprirodzeno a morálne hodnoty náboženstva odsunúť do úzadia. V niektorých častiach Európy však novopohanstvo, ktoré sa tam rozvinulo, neviedlo k formálnej apostázii, pretože narazilo na značný odpor. Dokonca aj keď už bolo zakorenené v dušiach, neodvážilo sa – aspoň nie hneď na začiatku -, formálne sa rozísť s vierou.

V iných krajinách však otvorene útočilo na Cirkev. Pýcha a zmyselnosť, ktorých uspokojovanie je potešením, ktoré prináša pohanský život, zrodili protestantizmus. Pýcha splodila ducha pochybovačnosti, voľnomyšlienkárstvo a naturalistický výklad Písma. To viedlo k rebélii voči autorite, pretože všetky sekty popierali monarchický charakter univerzálnej Cirkvi, čiže vzbúrili sa proti pápežstvu. V morálnej oblasti bol triumf zmyselnosti v protestantizme potvrdený zrušením celibátu duchovenstva a zavedením rozvodov.

- Lutherova revolta bola teda prvou revolúciou. Kedy nastúpila druhá?

Plinio Corrêa de Oliveira: - Poznáme ju pod názvom „Francúzska revolúcia“. Humanizmus a renesancia sa bez problémov šírili v celom Francúzsku medzi katolíkmi, čo vyústilo do dlhej reťaze dôsledkov. Francúzska revolúcia ako pokrvný príbuzný protestantizmu a dedič renesančného novopohanstva vykonala dielo, ktoré bolo v každom ohľade paralelné dielu pseudoformácie. Konštitučná cirkev, ktorú sa pokúsila založiť ešte predtým, než sa ponorila do deizmu a ateizmu, bola iba aplikovaním ducha protestantizmu na francúzsku Cirkev. Politická aktivita francúzskej revolúcie nebola ničím iným než prenosom „reforiem“ najradikálnejších protestantských siekt na úroveň štátu: vzbura proti kráľovi zodpovedala vzbure proti pápežovi; vzbura ľudu proti šľachte zodpovedala vzbure „prostých veriacich“ proti „aristokracii“ Cirkvi, proti duchovenstvu; vyhlásenie suverenity ľudu zodpovedalo samospráve veriacich (vo väčšej či menšej miere) v niektorých sektách.

- A ďalšia revolúcia?

Plinio Corrêa de Oliveira: - Je to komunizmus. Niektoré sekty, ktoré vyrástli z protestantizmu, preniesli svoje náboženské túžby priamo do politickej sféry, čím pripravili pôdu pre republikánskeho ducha. Z Francúzskej revolúcie sa zrodilo komunistické hnutie Babeufa. Neskôr v 19. storočí z čoraz divokejších revolučných duchov vzišli školy utopického komunizmu a tzv. Marxov vedecký komunizmus. A bolo to úplne logické! Veď predsa ovocím deizmu je ateizmus!

- Takže chcete povedať, že na začiatku každej z revolúcií bola vždycky najprv veľká zmena v postojoch ľudí a až potom dochádzalo k prevratu dovtedajšieho poriadku?

Plinio Corrêa de Oliveira: - Áno, revolúcia má tri hlboké vrstvy - prebieha v tendenciách, ideách a faktoch.

Prvou a najhlbšou z nich je revolúcia v tendenciách. Ide o neusporiadané chaotické tendencie, ktoré sa zo samej svojej podstaty usilujú o to, aby sa prakticky realizovali. Už sa neprispôsobujú poriadku, voči ktorému majú odpor, ale nenápadne začínajú meniť postoje ľudí, ich formy života, umelecké výrazové prostriedky a obyčaje bez toho, aby hneď priamo útočili na idey.

K revolúcii v ideách dochádza až neskôr. Takže pod vplyvom neusporiadaných hlbokých tendencií a sklonov sa rodia nové doktríny. Spočiatku z času na čas hľadajú modus vivendi so starým myslením a štýlom a vyjadrujú sa spôsobom, aby vyvolávali zdanie, že sa s nimi stotožňujú. Táto zdanlivá harmónia sa však čoskoro zmení na otvorenú vojnu.

A nakoniec nastupuje revolúcia vo faktoch. Po transformácii myslenia prichádzajú k slovu činy, kedy revolúcia krvavým a nemilosrdným alebo zdanlivo pokojným spôsobom napáda inštitúcie, zákony a zvyky v náboženskej oblasti ako aj v celej spoločnosti.

- Prebieha to vždy rovnakým spôsobom?

Plinio Corrêa de Oliveira: - Pozorná analýza ukazuje, že revolučné aktivity sú po čase tak vzájomne prepojené, že chronologicky možno všetky tri vrstvy vnímať ako jednu veľkú udalosť. Treba však mať na pamäti, že ducha revolúcie vystihujú dva metafyzické pojmy: absolútna rovnosť a úplná sloboda. Najlepšie im slúžia dve vášne: pýcha a zmyselnosť. Už sme o nich hovorili pri opise prvých troch etáp revolúcie. Pýcha a zmyselnosť vedú k extrémnemu rovnostárstvu nárokujúcemu si rovnosť v cirkevnej sfére, rovnosť medzi rôznymi náboženstvami, rovnosť v politickej sfére, rovnosť v štruktúre spoločnosti, zrušenie stredných štruktúr, ekonomická rovnosť, rovnosť navonok, rovnosť duší (univerzálna spása), rovnosť vo všetkých spoločenských vzťahoch a predovšetkým rovnosť medzi človekom a Bohom. Tá posledná rovnosť zjavne vedie k nenávisti k Bohu.

- Ako to?

Plinio Corrêa de Oliveira: - Preto svet pozostávajúci z rovnakých tvorov by bol svetom, v ktorom by sa maximálne odstránila podobnosť medzi stvoreniami a Stvoriteľom. Principiálna nenávisť voči nerovnostiam každého druhu je preto metafyzickou vzburou proti podobnosti medzi Stvoriteľom a stvorením. Je nenávisťou voči Bohu.

- Okrem pýchy vedúcej k rovnostárstvu ste spomenuli aj zmyselnosť. Ako ona súvisí s Revolúciou?

Plinio Corrêa de Oliveira: - Okrem pýchy, ktorá generuje egalitarizmus, je zdrojom liberalizmu zmyselnosť v najširšom zmysle slova. Keď revolúcia začína v tendenciách, nie je možné prehliadať význam kultúry, umenia a prostredia v revolučnom pochode, pretože ony vplývajú na zmysly.

Vzhľadom na to, že Boh ustanovil tajomný a obdivuhodný vzťah medzi určitými tvarmi, farbami, zvukmi a vôňami na jednej strane a určitými stavmi duše na strane druhej, je zrejmé, že prostredníctvom umenia možno hlboko ovplyvňovať mentalitu a vytvoriť revolučného ducha u jednotlivcov, rodín a národov.

A k zlým či dobrým obyčajom napomáha aj prostredie. V akej miere podporuje dobré zvyklosti, v takej sa môže postaviť na odpor revolúcii a vzdorovať jej hoci iba zo zotrvačnosti a brániť všetko, čo je zdravé. Na druhej strane - v akej miere podporuje zlú morálku, v takej šíri toxíny a energie revolučného ducha.

- Hovoríte teda, že nielen idey, ale aj umenie a prostredie môžu podnecovať k prechodu na stranu Revolúcie?

Plinio Corrêa de Oliveira: - Samozrejme. Preto treba uznať, že všeobecná demokratizácia tradícií a životného štýlu prerástla do systematickej a narastajúcej vulgarity a proletarizácii moderného umenia, ktoré prispievajú k víťazstvu egalitarizmu v rovnakej alebo ešte väčšej miere ako prijímanie istých zákonov alebo zriaďovanie určitých politických inštitúcií.

- Skúsme to zhrnúť. Prvou revolúciou bola reformácia...

Plinio Corrêa de Oliveira: - Ktorá zasiala ducha pochybnosti, náboženského liberalizmu a cirkevného rovnostárstva.

- Druhou bola francúzska revolúcia...

Plinio Corrêa de Oliveira: - Ktorá bola triumfom rovnostárstva na dvoch úrovniach: náboženskej, vo forme ateizmu ukrývajúceho sa pod falošnou etiketou sekularizmu, a politickej, v rámci falošnej zásady, podľa ktorej každá nerovnosť je nespravodlivosťou, každá vláda hrozbou a sloboda je najvyšším dobrom.

- A tretia revolúcia čiže komunizmus...

Plinio Corrêa de Oliveira: - Ten bol transponovaním týchto ideí do sociálnej a ekonomickej roviny.

- Ak si myslíte, že tri revolúcie sú epizódami jednej revolúcie, potom je potrebné položiť otázku o jej ďalších etapách. Veď od vynálezu komunizmu uplynulo už vyše sto rokov! Môžeme povedať, že Revolúcia pokračuje?

Plinio Corrêa de Oliveira: - Áno, tak, ako každá ďalšia rodí sa ustavičným zdokonaľovaním. Keď sa zrodila druhá revolúcia, bola dokonalejšou verziou tej prvej a zároveň ju porazila a zasadila jej smrteľnú ranu. To isté sa stalo, keď v analogickom procese tretia revolúcia vyrástla z druhej. Všetko poukazuje na to, že tretia revolúcia práve dosiahla svoj vrchol a zároveň zánik, keď rodí štvrtú revolúciu.

Táto revolúcia znamená zrod takého stavu vecí, v ktorom, ako hovorili samotní komunisti, človek dosiahne „nepredstaviteľný stupeň slobody, rovnosti a bratstva“. A je to obyčajný tribalizmus – transformovať spoločnosti na kmene.

Samozrejme, že na ceste k tomuto stavu vecí treba odstrániť staré šablóny individuálneho uvažovania, chcenia a cítenia. Postupne ich nahradia formy myslenia, rozhodovania a cítenia, ktoré budú čoraz kolektívnejšie. Takže toto je základná oblasť, v ktorej musí prebehnúť táto transformácia.

- Ako?

Plinio Corrêa de Oliveira: - V kmeňoch je súdržnosť medzi ich členmi zabezpečená najmä spôsobom myslenia a cítenia, ktorý je kolektívny, z čoho vyplývajú kolektívne zvyklosti, obyčaje a kolektívna vôľa. Individuálny intelekt je zredukovaný takmer na nulu, inými slovami povedané, na primárne a najelementárnejšie reflexy, ktoré mu tento stav atrofie umožňujú. „Divošské barbarské myslenie“, myslenie, ktoré nemyslí a všíma si len to, čo je konkrétne – je to cena, ktorú treba zaplatiť za prijatie kolektivistického kmeňového ducha. Úlohou „šamanov“ je udržiavať tento kolektívny psychický život na mystickej úrovni rôznymi totemickými kultmi plnými zmätených „posolstiev“, ale bohatých na falošné bludičky ba dokonca blesky vynárajúce sa z tajomného sveta transpsychológie a parapsychológie. Týmto „bohatstvom“ si človek má kompenzovať atrofiu rozumu.

- Nedeje sa to azda pred našimi očami? Veď príkladom toho je totalita politickej korektnosti, ktorú už dnes majú v krvi milióny ľudí! Je to možné zastaviť?

Plinio Corrêa de Oliveira: - Tieto vrstvy revolúcie nie sú čímsi, čo je nezadržateľné. Absolvovanie prvého kroku nemusí nutne znamenať pokračovanie a prechod do ďalšej fázy. Naopak, slobodná vôľa človeka za pomoci milosti môže zdolať každú krízu, rovnako ako môže zastaviť a premôcť samotnú Revolúciu.

Pri opisovaní týchto aspektov Revolúcie konáme ako lekár, ktorý opisuje celý vývoj choroby až do jej posledného štádia, ktorou je smrť, pričom netvrdí, že táto choroba musí byť nevyliečiteľná.

Liekom je Kontrarevolúcia. Pretože Revolúcia je neporiadok, Kontrarevolúcia je návratom k poriadku. A pod poriadkom máme na mysli Kristov pokoj pod Kristovou vládou, čiže kresťanskú civilizáciu, asketickú a hierarchickú, sakrálnu od základu, antiegalitárnu a antiliberálnu.

Rozhovor s profesorom Pliniom Corrêom de Oliveirom sme, samozrejme, nemohli urobiť, pretože brazílsky mysliteľ je mŕtvy už viac ako dvadsať rokov. Všetky odpovede uvedené v „rozhovore“ však pochádzajú priamo od neho - sú to citácie z najdôležitejšej práce autora Revolúcia a kontrarevolúcia, v ktorej Corrêa de Oliveira okrem hĺbkovej analýzy Revolúcie podrobne opísal aj Kontrarevolúciu, ktorá označuje proces, do ktorého by sa mali katolíci okamžite zapojiť, aby revolučné sily náš svet úplne nezničili.

WWW.CHRISTIANITAS.SK

Jozef M. Rydlo

Pavol Hnilica a slovenský exil

V slovenskej historiografiije mnoho neprebádaných období, miest, udalostí a osobností. Jednak preto, lebo slovenské dejepisectvo stále nemá na to-ktoré obdobie svojich odborníkov, jednak preto, lebo slovenským historikom stále chýba profesionálna odvaha intelektuála, zvyčajne však preto, lebo Slovákom aj na začiatku 21. storočia stále chýba integrálny pohľad na ich národné dejiny. Na rozdiel od iných národov, nezáleží na tom, či sú to naši najbližší susedia Maďari, Česi, Poliaci, Ukrajinci, alebo iní Európania, malí či veľkí, Íri, Fíni, Albánci, Valóni, Švajčiari, Katalánci, Litovci, Taliani, Francúzi, Rusi, Nemci aleboŠpanieli, Slováci nemajú ucelený pohľad na svoju národnú minulosť. Chýba im nielen zásadná historiografická reflexia a syntéza dejín historicko-filozofického a historicko-politického myslenia, vrátane zásadnej revízie periodizácie a interpretácie celkového historického naratívu, ale aj zásadné spracovania kľúčových etáp našich dejín.

Pred rokom 1989 slovenských historikov v ich bádaní obmedzovala ľudová demokracia a jej mocenský aparát. Proskribovaný historik Jozef Jablonický (1933-2012) o tomto období napísal: „Historici už len ako papagáji si osvojovali to, čo vykonštruoval mocenský aparát“.Jeho slová v diskusii ‘Okrúhly stôl Slovensko a fenomén Ďurica’ potvrdil aj „komisár slovenskej historiografie“, úradný a neproskribovaný historik Dušan Kováč (*1942), ktorý sa vyjadril: „Existovala tu historiografia, ktorá či chceme, alebo nechceme, bola stále priskrutkovaná, aby bola ideologická. Historický ústav SAV bol straníckymi orgánmi deklarovaný za ideologické pracovisko.“

Aleani v nových politických pomeroch – tridsať rokov po „nežnej revolúcii“ a viac ako štvrťstoročie po obnovení štátnej samostatnosti Slovenska – nejestvuje nijaká ucelená monografia, ktorá by komplexne sineira et studio mapovala fenomén slovenského politického exilu. Jestvuje síce niekoľko čiastkových prác vydaných tlačou, tie však nemožno nezaradiť medzi účelové publikácie. Pritom fenomén emigrácie najskôr z náboženských a hospodárskych a neskôr aj z politických dôvodov je imanentným prvkom dejín Slovákov i Slovenska a je konštantne prítomný aj v slovenskej súčasnosti. Táto nelichotivá, smutná až bolestná konštatácia platí nielen o slovenskej historiografii, ale o všetkých spoločenskovedných disciplínach. Tento neblahý stav súvisí s interpretáciou súčasných slovenských dejín, v ktorej neprestávajú prevládať staronové politicko-mocenské meradlá a ideologizujúce miery posudzovania minulosti, a nie waswirklichgeschehenist, čo sa skutočne stalo. Mienkotvorné intelektuálne elity slovenskej spoločnosti, je jedno, či ide o politické, hospodárske alebo náboženské, sa len pomaly, neochotne, neohrabane a nie bez ťažkostí vymaňujú spod závislosti názorov a ideí prispôsobených záujmom mocných, ovládajúcich náš životný priestor pod kepienkom liberálnej demokracie. Nie je to však akýsi výhradný fenomén slovenských historikov alebo pestovateľov spoločenskovedných disciplín, ale obraz súčasnej slovenskej spoločnosti, ktorá stále nie je schopná dívať sa na svet očami vlastných hodnôt, záujmov a potrieb, vychádzajúcich z jej milenárnych koreňov.

Zápas slovenského politického exilu je integrálnou súčasťou zápasov slovenského národa za slobodu, demokraciu a štátnu samostatnosť a je mravnou povinnosťou celej slovenskej spoločnosti túto skutočnosť nielen vziať na vedomie, ale venovať tomuto zápasu primeranú pozornosť, skúmať ho a zachovať jeho pamiatku pre budúce generácie, pretože napriek nepriazni mocných tohto sveta slovenskí emigranti, tak vysťahovalci z ekonomických príčin, ako aj politickí vyhnanci a beženci „per cause ideologiche“, ideologickí utečenci, vykonali úctyhodné dielo, ktoré zostalo úmyselne nedocenené, upadlo do zabudnutia a už ho nik nevzkriesi. Nepodarí sa to ani agentom NAKA, ktorí ju na objednávku kúpno-predajných politických elít účelovo používajú.

Dejiny slovenskej emigrácie sú síce integrálnou súčasťou slovenských dejín, ale v slovenskej spoločnosti absentuje systematický záujem, opakujem systematický záujem o ich mapovanie, o štúdium a o interpretáciu prínosu slovenskej diaspóry pre súčasnosť Slovenska.

Inštitucionálny nezáujem o slovenský exil potvrdzuje aj táto dnešná konferencia. Muselo prejsť viac ako desať rokov od smrti Pavla Hnilicu (1921 – 2006), aby si Slovensko ako-tak vôbec spomenulo na biskupa, ktorý v ideovom zápase s prízrakom komunizmu zohrával kľúčovú úlohu na medzinárodnej úrovni a prispel k tomu, že totalitný komunistický režim sa ocitol v prepadlisku dejín. A čo povedať o iných osobnostiach slovenského exilu? Po roku 1945, po roku 1948, po roku 1968 odišli do dobrovoľného vyhnanstva tisíce Sloveniek a Slovákov, z ktorých nejedna/nejeden v dejinách našej kultúry, vedy, práva, politiky či hospodárstva vyoral takú hlbokú brázdu, že bez nich si súčasnosť nášho národného spoločenstva neviem osobne predstaviť, a viem že nie som sám. Ak ponecháme bokom politikov ako prvý slovenský minister zahraničných vecí Ferdinand Ďurčanský (1906 – 1974), prvý slovenský vyslanec pri Svätej stolici Karol Sidor (1901 – 1953) alebo predseda Slovenskej národnej rady Jozef Lettrich (1905 – 1969), osobnosti ako správca Matice slovenskej Jozef Cíger-Hronský (1896 – 1960), básnik Rudolf Dilong (1905 – 1986), básnik Andrej Žarnov (1903 – 1982), novinár Konštantín Čulen (1904 – 1964), spisovateľ Mikuláš Šprinc (1914 – 1986), umenovedec Jozef G. Cincík (1909 – 1992), jazykovedec Henrich Bartek (1907 – 1986), literárny kritik Ernest Žatko (1907 – 1991), filozof Štefan Polakovič (1912 – 1999), básnik Karol Strmeň (1921 – 1994), publicista Ján Okáľ (1915 – 1990), sochár FricoMotoška (1891 – 1956), predseda Svetového kongresu Slovákov Štefan Boleslav Roman (1921 – 1988), prvý volený rektor Slovenskej vysokej školy technickej Anton Bugan (1906 – 1993), novinár Imrich Kružliak (1914 – 2019), národohospodár Eugen Löbl (1907 – 1987), právnik František Braxátor (1920 – 1992), historik František Vnuk (1926),kňazi: Anton Botek (1911 – 1922), Štefan Náhalka (1916 – 1975), Jozef Tomko (1924), Michal Lacko (1920 – 1982), Félix Litva (1919 – 2006), Ludvík Macák (1921 – 1994), Dominik Hrušovský (1926 – 2016), Štefan Vrablec (1925 – 2017), Jozef Zlatňanský (1927 – 2017), Gorazd Zvonický (1913 – 1995), Milan Ďurica (*1925), Rudolf Blatnický (1928 – 2015), Klement Poláček (1929 – 2017), Viliam Pavlovský (1911 – 1984), Stanislav Polčin (1921 – 1976), Štefan Senčík(1920 – 2001), Vojtech Bucko (1911 – 1993) a početní ďalší, všetci títo exulantiv dobrovoľnom vyhnanstve počas dlhých rokov ovplyvňovali slovenskú diaspóru, formovali jej postoje a udržiavali v nej lásku k pokorenej slovenskej vlasti, dúchali do pahrieb a zachovávaliv nej túžbu po slobode, demokracii a štátnej samostatnosti.

V tejto plejáde slovenských exulantov vyniká osobnosť člena Spoločnosti Ježišovej Pavla Hnilicu, kňaza v plnosti kňazskej moci, biskupa, rodáka z Uňatína.

O tom, ako Pavol Hnilica utekal a dostal sa do exilu, píše nebojácny slovenský kňaz so „železnými nervami a citlivým slovenským srdcom“ František Reves (1911 – 1997), ktorý bol kľúčovou postavou pri organizovaní ilegálnych prechodov cez hranice do slobodného sveta na začiatku päťdesiatych rokov 20. storočia. Z jeho spomienok Živého ma nedostanete, ktoré pripravil a knižne vydal Imrich Tóth (*1969), sa môžeme dozvedieť nielen to, že jeho pričinením sa mu podarilo zachrániť vyše 100 ľudí, z toho 80 kňazov a bohoslovcov, ale aj to, že len vďaka jeho príčinlivosti sa podarilo previesť cez rieku Moravu prvé dve skupiny zverencov bl. Titusa Zemana (1915 – 1969), tretia skončila tragicky preto, lebo nedbali na Revesove pokyny opreté o jeho skúsenosti...

„Do 20-člennej skupiny, ktorú začiatkom decembra 1951 František Reves organizoval, sa dostal aj tajne vysvätený biskup Pavol Hnilica. Šepkalo sa o tom, ale nikto nevedel, o koho ide. Bolo dôležité zachovať mlčanlivosť a na nič sa nepýtať. Potvrdil to aj ďalší účastník výpravy salezián Alojz Ondrejka, ktorý neskôr pôsobil v Slovenskom ústave sv. Cyrila a Metoda v Ríme, potom na Slovenskej katolíckej misii v Bazileji vo Švajčiarsku. Samotný útek prebehol za dramatických okolností. Skupina šťastlivo prebehla cez násyp k rieke Morave a odtiaľ ich prevádzači previezli v gumenom nafukovacom člne na rakúsku stranu. Pri rieke už také nebezpečenstvo nehrozilo, lebo pohraničníci mali prísne zakázané zísť z násypu. ... Biskup Hnilica vtedy pomohol jednej matke a vzal jej z náručia dieťa, aby to mala ľahšie.“ (Posol, roč. 98, č. 9 (2018), s. 20-21.)

Po vydarenom úteku cez železnú oponu do Rakúska sa Pavol Hnilica po príchode do Viedne odobral do Innsbrucku. Z Tyrolska sa snažil dostať čo najskôr do Ríma, čo sa mu nedarilo ľahko, pretože musel jednak rešpektovať železnú regulu Spoločnosti Ježišovej, a jednak prekonávať určitú nedôveru Rímskej kúrie, v ktorej práve v tom období doznieval pontifikát pápeža Pia XII., na obzore sa vynáral pontifikát pápeža Jána XXIII., Druhý vatikánsky koncil a pontifikát pápeža Pavla VI.. V dejinách Katolíckej cirkvi dochádzalo k obrovským zmenám kľúčového vý-znamu. Pavol Hnilica však nelenil, doplnil si teologické vzdelanie i rehoľnú formáciu, rozšíril si svoje jazykové znalosti a intenzívne pracoval na dokumentácii o „náboženských problémoch v krajine ovládanej komunistami“, ktorá mu napokon otvorila dvere aj tam, kde ich mal do tých čias zatvorené. V polovici päťdesiatych rokov minulého storočia výsledok tohto jehodokumentačného úsilia napokon uzrel tlačiarenskú čerň.

Z bezpečnostných dôvodov elaborát vychádzal takmer ako samizdat: bol určený len pre súkromnú potrebu a iba užšiemu okruhu čitateľov.A to aj napriek tomu, že viacerí ľudia zdôrazňovali, že ide o publikáciu, o ktorú je veľký všeobecný záujem.

Pavol Hnilica svoj elaborát členil takto:

I. Boj komunizmu proti náboženstvu a proti Cirkvi

II. Problémy, ktorým musí čeliť Cirkev v komunistickom režime

III. „Prevýchova“ v komunistických krajinách

IV. Ako komunisti rozložili jednotu nášho duchovenstva

V. Spytovanie svedomia

VI. Umlčaná Cirkev zoči-voči komunistickému nebezpečenstvu

VII. Cirkev v slobodnom svete v konfrontácii s komunizmom.

Hnilicova rozprava Náboženské problémy v krajine ovládanej komunistami vyšla vtedy v trinástich vydaniach: po francúzsky, po taliansky, po nemecky, po anglicky, po španielsky, po portugalsky, po vietnamsky, v jazyku hindi, v jazyku malaylam. Podpísal ju pseudonymom A. Michel a dnes ju nájdeme len ťažko, nenachádza sa ani v tých bibliotékach, v ktorých by to historik, politológ, religionistači bibliograf očakával. Ako antiklimax spomeňme, že tento elaborát Pavla Hnilicu nevyšiel ani v slovenskom samizdate, pozornosť mu nevenovali ani slovenskí disidenti, ani česko-slovenskí politrukovia, ba ani len eštebáci. Po slovensky vyšiel v Trnave až v roku 2006 a okrem jednej recenzie neviem o tom, že by tomuto prekladu niekto venoval čo i len formálnu pozornosť.

Téma „Pavol Hnilica a slovenský exil“ je prirozsiahla na to, abysa dala vtesnať do jedného príspevku. Schematicky sa dápovedať, že možno o nej hovoriť vlastne až dňom 30. mája 1964, keď úradný vestník Svätej stolice Acta Apostolicæ Sedis zverejnil menovanie Pavla Hnilicu za titulárneho biskupa, resp. 18. júna 1964, keďo nej informoval oficiózny denník Svätej stolice L’Osservatore Romano. Týmto lakonickým oznamom sa ukončila ďalšia etapa života tohto jezuitského rehoľníka, vlastne nie etapa, ale odysea, pretože činovníkom Rímskej kúrie trvalo trinásť rokov, kým nielen de facto, ale aj de iure uznali jeho biskupskú konsekráciu, ktorú mu 2. januára 1951 v Rožňave udelil tamojší apoštolský administrátor biskup Róbert Pobožný (1980 – 1972).

„Správa sa rozšírila po celom svete rýchlosťou blesku a spôsobila veľkú radosť medzi Slovákmi,“ čítame v biskupovom životopise, ktorý napísali jeho brat Ján (*1935) a historik František Vnuk (*1926). „Rímski Slováci usporiadali hneď v nedeľu 21. júna na počesť nového biskupa v Slovenskom ústave sv. Cyrila a Metoda aj milú domácu slávnosť. Bola to dvojnásobne historická udalosť: prvá verejná slávnosť v novootvorenom ústave a prvýkrát, čo slovenská emigrácia dostala svojho biskupa. Msgr. Andrej Gregor Grutka bol síce biskupom slovenského pôvodu, ale bol sídelným biskupom novozriadenej diecézy Gary v severoamerickom štáte Indiana. Radosť slovenskej emigrácie bola i jeho radosťou a pri tejto príležitosti aj Pavol Hnilica akoby bol odložil svoju typickú skromnosť a s nadšením hovoril:

„Všetky slovenské noviny v slobodnom svete zaznamenali s veľkou radosťou a uspokojením, keď Svätá stolica uverejnila správu, že som biskupom. Vyslovili vďaku Svätému Otcovi, že Slováci majú ďalšieho nástupcu apoštolov. Dostal som tisícky telegramov a listov a v nich sa ozývala úprimná radosť Slovákov a Sloveniek nad tým, že majú krajana biskupa, ktorý býva v Ríme, v stredisku kresťanstva. Tieto listy boli výrazom živej viery, ako aj správneho chápania poslania, akého sa mi dostalo.“ (s. 72-73).

Ak o aktivitách Pavla Hnilicu do tých čias vedeli prakticky len jeho najbližší rehoľní spolubratia zo Spoločnosti Ježišovej, on od svojej biskupskej konsekrácie vždy považoval za svoje prvoradé poslanie, za svoju prioritu, pomáhať prenasledovanej Cirkvi v komunistických krajinách a predovšetkým v jeho ťažko skúšanej rodnej vlasti, na Slovensku, ktoré mocenskými hrami veľmocístratilo nielen svoju slobodu a politickú individualitu, ale aj štátnu samostatnosť. Slováci prestali existovať, pretože národy, ktoré nemajú vlastný štát, medzinárodne neexistujú. Aj po rokoch vždy opakoval slová svojho svätiteľa: „Tvoja diecéza sa bude rozprestierať od Berlína cez Moskvu až po Peking.“ Tak ako nie je primerane zachytená jeho „kapilárna činnosť“ pred 13. májom 1964, nie je dostatočne zmapovaná ani jehoširokospektrálna činnosť po tomto dátume.

Pred týmto dátumom mám na mysli jednak prípravu spomínanej dokumentácie o „náboženských problémoch v krajine ovládanej komunistami“, teda o položení veriacich katolíkov v komunistickom štáte, a jednak jeho spoluprácu s takými osobnosťami, ako boli P. RiccardoLombardi SJ(1908 – 1979) a Chiara Lubichová (1920 – 2008). O prínose Pavla Hnilicu pre hnutie Mondomigliore [Za lepší svet] nevieme prakticky nič, pretože po smrti pápeža Pia XII. sa tento taliansky jezuita stretával viac s nepochopením ako s porozumením. O prínose Pavla Hnilicu a niektorých slovenských kňazov, napríklad Jozefa Tomku (*1924), Jozefa Zlatňanského (1927 – 2017) či Štefana Vagoviča (1927 – 2013), pre toto laické cirkevné hnutie by sme mali vedieť viac, pretože títo štyria slovenskí kňazi stáli pri „Máriinom diele“ vtedy, keď sa nad ním v Rímskej kúrii sťahovali mračná,ale slovenskí fokolaríni nepohli ani prstom, aby tento prínos zaznamenali, zdokumentovali, publikovali a takto zachovali nielen pre dejiny Katolíckej cirkvi na Slovensku.Vie niekto z nich, že jednou z prvých kníh, ktoré vyšli v Ríme po slovensky,bola knihaPápež, cirkev a Rím, ktorej autorom bol spoluzakladateľ „Máriinho diela“, prvý ženatý fokolarín, katolícky politik, kresťanskodemokratický poslanec Igino Giordani (1894 – 1980), dlhoročný riaditeľ Vatikánskej apoštolskej knižnice? Knihu preložil básnik Eugen Vesnin, vlastným menom Ignác Zelenka (1913 – 1983), a vydala ju Slovenská kultúrna spoločnosť v Ríme v roku 1952 ako 4. zväzokknižnej edície časopisu Rím, predchodcu legendárnych Hlasov z Ríma,toho slovenského katolíckeho periodika, ktoré prežilo päťdesiate roky, roky koncilu, pokoncilové turbulentné obdobie, pookupačnúnormalizáciu, eštebácke špicľovanie, neprežilo však slobodu, pretože prvý rektor Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme, ktorý prišiel na jeho čelo zo Slovenska, nie z diaspóry, vydávanie tohto časopisu po 47 rokoch existencie v roku 1998 bohorovne „pozastavil“, rozumej zlikvidoval, tak ako zlikvidoval veľký slovenský národný znak z nádvoria Ústavu, ktorého farby bolo vidieť aj z prúdových lietadiel, ktoré pristávali na neďalekom rímskom letisku Fiumicino...

Po tomto dátume sa exilové aktivity Pavla Hnilicu, biskupa Pavla Hnilicu, natoľko rozvetvili, že ich zmapovanie presahuje sily jednotlivca. Treba pripomenúť niekoľko jeho ľudských čŕt. Pavol Hnilica bol „veľký človek s veľkým srdcom“, človek nesmiernej ľudskosti a dobroty, bol žičlivý a štedrý, aj odvážny, zároveň však treba povedať, že mu chýbal organizačný talent a určitá obozretnosť, čo snúbenéčasto až s naivitou mu spôsobovalo neraz ťažkosti, ktorým sa mohol pri určitej prezieravosti vyhnúť. Zmapovaniu rôznorodých aktivít Pavla Hnilicu prekážaaj určitá forma konšpirácie, t. j. utajovania vlastných aktivít, čo v zápase civilizovaného sveta vo všeobecnosti a Katolíckej cirkvi osobitne s chobotnicou svetového komunizmu je celkom pochopiteľné, a teda zrekonštruovať jeho činnosť v exile ak nie je nemožné, nie je jednoduché.

Po vzniku a založení Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda, ktorý koordinoval pastoráciu slovenských katolíkov „in exterris“, čižeslovenských katolíkov žijúcich mimo územia Slovenska, teda mimo cirkevnoprávnej jurisdikcie svojich biskupov, by bolo bývalo akiste žiaduce, aby na jeho čele stál biskup. Nestalo sa tak, pretože kompetentná cirkevná vrchnosť nezverila svetskú cirkevnú ustanovizeň do rehoľných rúk, na ktoré by tak bola mala len nepriamy dosah. O reholi jezuitov, o Spoločnosti Ježišovej, je všeobecne známe, potvrdzujú to tak cirkevné ako aj svetské dejiny, že jezuiti sú „republikou v republike“ a určitá nevraživosť medzi svetským klérom a klérom rehoľným je v Katolíckej cirkvi bežná a prítomná dodnes. Aj preto si Pavol Hnilica zriadil svoju rezidenciu mimo štruktúr Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda, ktoré boli pre ním zamýšľané a rozvíjané

aktivity priúzke a obmedzujúce. Časom sa to ukázalo ako pragmatické riešenie.

Keď sa Pavol Hnilica ako biskup stal jedným z plnoprávnych „koncilových otcov“, dňa 26. septembra 1965 v rozprave o koncilovom dokumente „Cirkev v súčasnom svete“ predniesol svoj povestný prejav. Pretože v ňom okrem iného povedal, že komunizmus je podľa neho „falošné mystické telo Satanovo“, stal sa z večera do rána veľmi známym – po ňom hovorili na tú-to tému aj krakovský metropolita Karol Wojtyła, neskorší pápež Ján Pavol II. (1950 – 2005) a slovenský gréckokatolícky biskup Michal Rusnák (1921 – 2003) z Toronta. „Vari nijaký diskusný príspevok nevyvolal takú ozvenu ako vystúpenie našich dvoch biskupov Hnilicu a Rusnáka,“píše František Vnuk. „Zhromaždení biskupi prijali reč biskupa Pavla dlhotrvajúcim potleskom a mnohí mu prišli gratulovať, medzi nimi i slovenskí biskupi. Tlač celého sveta komentovala jeho prejav a ozna-čovala ho za jeden z najpozoruhodnejších, aké na Koncile odzneli.“

Pavol Hnilica sa zviditeľnil, ale zaplatil za svoje vystúpenie v pléne Druhého vatikánskeho koncilu svoju cenu: stal sa prioritným objektom výzvedných orgánov česko-slovenského komunistického režimu. A nielen toho, pretože jeho vyhranené názory sa nestretali s porozumením ani u všetkých koncilových otcov, ani u všetkých kuriálnych činovníkov: Druhý vatikánsky koncil vo svojich dokumentoch napokon komunizmus nikdy expresis verbisneodsúdil a kuriálna byrokracia dala prednosť pomýlenej diplomacii „Ostpolitik“, ktorá komunizmus považovala za konštantu európskej reality na najbližších dvesto-tristo rokov. O tom, že prízrak komunizmu v Európe sa skončí koncom 20. storočia, však neboli schopní uvažovať nielen vatikánski diplomati. Akoby svet zabúdal, že „Diodirà l’ ultima parola“, že Boh má v dejinách posledné slovo… A platí to aj o zajtrajšku.

Biskup Pavol Hnilica či kňazi Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda neboli prví, ktorí sa stali objektom výzvedných orgánov česko-slovenského štátu. Slováci žijúci v Ríme sa stali objektom česko-slovenských výzvedných orgánov a režimov štátu hneď po prvom zániku Česko-Slovenska a vznikuprvej Slovenskej republiky. Po veľmocenskom obnovení česko-slovenského štátu a vzniku tretej Česko-slovenskej republiky pražskí kopovi s diplomatickou imunitou snorili po slovenských utečencoch,ktorými bolinapríklad správca Matice slovenskej spisovateľ Jozef Cíger-Hronský (1896 – 1960) alebo Stanislav Mečiar (1910 – 1971). Poľovačka na týchto bezbranných, bezúhonných a v tom čase aj zväčša hladujúcich ľudí bola v povojnovom Ríme taká známa, že o nej vedel aj vtedajší predseda ta-lianskej vlády Alcide De Gasperi (1881 – 1954).A predmetom vyzvedania boli aj študenti, ktorých českí a slovenskí biskupi poslali po skončení druhej svetovej vojny na štúdiá do pápežského kolégia Nepomucenum, pričom Slováci nainfikovaní vírusom štátnej samostatnosti boli pod špeciálnym dohľadom.

O tom, že výzvedné orgány ľudo-vodemokratického a neskôr socialistického Česko-Slovenska sledovali slovenských kňazov v Ríme, nejestvuje síce ani po troch desaťročiach od pádu totalitného režimu nijaká dôkladná či podrobná monografia, ba ani len sumarizujúca dokumentárna štúdia, ale to, že sa tak dialo, potvrdzujú nespracované dokumenty v archívoch represívnych zložiek totalitného komunistického režimu. V šesťdesiatych rokoch, keď sa v Ríme konal Druhý vatikánsky koncil, tak hŕstku slovenských, resp. českých biskupov, ktorým Praha dovolila zúčastniť sa na ekumenickom sneme, sprevádzala kohorta radcov, poradcova zradcov v kolárikoch a reverendách, ktorí biskupov špicľovali. Dnešní agenti, sediaci aj dnes v tejto aule, už nepoužívajúsloveso špicľovať, ale ohybné slovo vyjadrujúce dej: monitorovať – dnes už nemáme fízlov, donášačov či udavačov, máme len treťosektorovýchobčianskych aktivistov... Hlásenia agentov ŠtB a hlásenia iných spolupracovníkov represívnych orgánov stále čakajú na svojho historika.

Po Štefanovi Náhalkovi (1919 – 1975), zakladajúcom rektorovi Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda, sa objektom záujmu pražskej Štátnej bezpečnosti stal okrem iných slovenských kňazov aj Pavol Hnilica, ktorý žil v exile od roku 1951 do roku 1989. Kto konkrétne ho v Ríme „monitoroval“ a kto si spĺňal „oznamovaciu povinnosť“, nie je ešte presne známe. V biskupovej rímskej rezidenciina Via Monte Santo 14 sa za vyše polstoročia premleli tisícky ľudí. On ani jeho spolupracovníci nikoho „nelustrovali“, lebo ich úlohou bolo pomáhať. Dnes je však známe, že jednou zo zamestnankýň v biskupovom úrade bola istá Inge Casavecchia z Nemecka, dcéra agenta ŠtB Ernesta Mašata, ktorý bol dlhé roky zodpovedným redaktorom „novín Slovákov v cudzine“ Slobodné Slovensko a ešte dlhšie aktívnym agentom ŠtB.

Reálnejší obraz o špicľovaní biskupa Pavla Hnilicu a iných kňazov v Ríme bude môcť načrtnúť ten, kto vyloví a spracuje dokumentáciu o jednom z eštebáckych superagentov v Rímskej kúrii, ktorým bol slovenský kňaz Jozef Kráľ (*9. august 1938), neskôr poctený titulom monsignora, prebendou kanonika baziliky Santa Maria Maggiore, peknou penziou v eurách, dnes infulovaný opát na Skalke pri Trenčíne. Pre spoluprácu s ŠtB ho 8. júna 1958 získal 3. odbor Krajskej správy Ministerstva vnútra v Nitre ako agenta s krycím menom Magnus. Podieľal sa na lividácii tajného laického apoštolátu a zapríčinil uväznenie jeho dvoch členov. Eštebácka vrchnosť ho hodnotila ako iniciatívneho spolupracovníka. V roku 1962 ho vyslali do Ríma so zámerom infiltrovať sa medzi kňazov-exulantov. V roku 1972 ho vysvätili za kňaza, v rokoch 1977 až 2001 (24 rokov!) bol redaktorom slovenskej redakcie Vatikánskeho rozhlasu, v rokoch 1994 – 1995 dokonca jej šéfredaktorom. Podľa hodnotenia riadiacich dôstojníkovŠtB z 23. januára 1989 podával „cenné operatívne poznatky k objektu a osobám pracujúcim a externe spolupracujúcim s Vatikánskym rozhlasom“. Za svoje informácie poberal od č.-s. špionážnej služby finančné odmeny a vecné dary. Posledná schôdzka s ním sa uskutočnila 24. novembra 1989, na ďalšiu, stanovenú na 29. decembra 1989, sa už nedostavil. Tento dôstojný pán fízel v reverende s fialovými gombíkmi špicľoval v Ríme nerušene a bez problémov nie rok, ani dva, lež 27, slovom dvadsaťsedem rokov, celý aktívny život!

Čo vieme o tom, aké podlé aktivity vyvíjal mocenský aparát komunistického Česko-Slovenska v slovenskej diaspore, aby paralyzoval slovenský odboj voči komunizmu v zahraničí a potláčal a zneškodňoval jeho snahy o udržanie myšlienky slovenskej štátnej samostatnosti? Zaznamenal niekto špicľovanie, skrivodlivé denuncianstvo, ohováračské kampane, únosy ba i vraždy ideologických protivníkov? Zmapoval niekto perverzné hry eštebáckych agentov v Rímkej kúrii, v orgánoch Svetového kongresu Slovákov (agent Ivan Fiala), v štruktúrach iných exi-lových organizácií, pričom vonkoncom nezáležalo na ich politickej orientácii (agenti Ernest/Arnošt Mašat, Miloslav Tačovský, Marián Slameň, Rudolf Ströbinger a mnohí ďalší)?

O pevnom postoji Pavla Hnilicu a jeho stotožnení sa s cieľmi a štátotvornými snaženiami slovenského politického exilu nesvedčí len jeho nepretržitý boj proti zhubnej ideológii marxizmu-leninizmu, ale aj jeho podpis na dnes už historickom liste datovanom 10. februára 1970 v Toronte ON, ktorým predseda Slovenskej ligy v A-merike Edward J. Behunčík, predseda Kanadskej slovenskej ligy Ján Dvorský, predseda Národného slovenského spolku Ján H. Pankúch, biskup Andrej G. Grutka, biskup Pavol Hnilica SJ, biskup Michal Rusnák CSsR, benediktínsky opát Jerome Koval OSBa Štefan B. Roman pozývajú „na Prvý svetový kongres Slovákov, na ktorom by sa vytvorila trvalá svetová slovenská reprezentácia, ktorej cieľom bude tlmočiť slobodnú vôľu Slovákov“.

Tento zástoj bol pre biskupa Pavla Hnilicu samozrejmý. A nielen pre neho, ale pre celé osadenstvo Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda: 14. marca sa rok čo rok slovenskí kňazi pravidelne schádzavali na slávnostnú svätú omšu, aby si pripomenuli pamätný Deň slovenskej štátnej samostatnosti, keď Snem slovenskej krajiny vyhlásil prvý raz v moderných dejinách štátnu samostatnosť Slovenska a vznik Slovenského štátu.

A o mesiac neskôr, 18. apríla, nebolo v slovenskej diaspóre slovenského katolíckeho kňaza, svetského alebo rehoľného, ktorý by v tento deň neobetoval svätú omšu za spásu duše potupne popraveného prvého prezidenta Slovenskej republiky,katolíckeho kňaza Dr. Jozefa Tisu. A biskup Pavol Hnilica nebol výnimkou, lež svetlým príkladom.

Je len pochopiteľné, že represívne orgány československého štátu ostro sledovali nielen biskupov boj proti komunizmu, ale aj jeho podporu „slovenskému separatismu“ a „ľuďáckému klérofašismu“, pretože akýkoľvek slovenský národno-emancipačný pohyb a pripamätúvanie práva Slovákov na štátnu samostatnosť Praha považovala za „protičeskoslovenskú“ a „antisocialistickú“ aktivitu. Nikto z režimistických propagandistov komunistického štátu však na adresu slovenských biskupov, kňazov a Slovákov v zahraničí nepoužíval vo svojom slovníku dehonestujúce výrazy „extrémista“, „nácko“ či „konšpirátor“.

Z rôznorodých aktivít biskupa Pavla Hnilicu spomeňme ešte aspoň tieto:

Pavol Hnilica po príchode do emigrácie pravidelne navštevoval kongresy medzinárodnej charitatívnej inštitúcie Kirche in Not (Cirkev v núdzi), ktorú z filantropických pohnútok založil holandský rehoľný kňaz-premonštrát Werenfried van Straaten (1913 – 2003) a ktorej kongresy sa pravidelne konali v hessenskom mestečku Königstein in Taunus. V roku 1946 zorganizoval materiálnu a duchovnú pomoc hladujúcemu a trpiacemu obyvateľstvu porazeného Nemecka, ktorú po roku 1950 podstatne rozšíril na celosvetovú charitatívnu akciu pre utečencov, prenasledovaných a trpiacich. Štedro pomáhal „umlčiavanej cirkvi“ pod komunistickým útlakom a bol veľkodušným podporovateľom úsilí slovenskej katolíckej emigrácie.Jemu Katolícka cirkev na Slovensku vďačí za mnoho, predovšetkým za materiálnu pomoc, ktorá jej pomohla prežiť v ro-koch červenej totality. Je príznačné, že do dnešného dňa ani jemu Slovensko neprišlo na meno.Nikto o ňom nenapísal knihu, ani diplomovú prácu, nepomenoval po ňom ulicu, neodhalil pamätnú tabuľu či nepostavil sochu... Na týchto kongresoch boli vari najsugestívnejšie spoločné „modlitby národov“ za slobodu. Za slobodu náboženskú, národnú, politickú. Tam sa zviditeľňovali osudy jednotlivých veriacich cirkevných spoločenstiev, ktoré prikvačil moloch komunizmu. Tu som po prvý raz verejne a nahlas počul menáVojtaššák, Tiso, Mindszenthy, Stepinac, Wyszíński, Beran, neskôr aj Korec, Tomášek, Trochta, Wojtyła. Raz nás, Slovákov, poctil svojou osobnou prítomnosťou „speckpater“ páter Werenfried van Straaten s biskupom Adolfom Kindermannom a Frau Schetka. Koho bližšie zaujímajú tieto kongresy, ten môže siahnuť po zborníkoch Kirche in Not, ktoré so železnou pravidelnosťou každoročne vydával „Haus der Begegnung“ v Königsteine. Sú nesmiernou studnicou rukolapných informácií o položení Katolíckej cirkvi v rokoch komunistickej totality v rôz-nych končinách Európy.

Organizáciou Kirche in Not sa do určitej miery inšpiroval biskup Pavol Hnilica pri zakladaní svojej základiny Pro fratribus, neskôr premenovanej na Pro Deo et fratribus. Neprináleží mi rozoberať aktivity tejto základiny, nie som na to ani povolaný, ani kompetentný. Ale bibliograficky zaťažený historik nemôže obísť tlačový orgán tejto základiny, periodikum Pro fratribus.

Prvé číslo bulletinu Pro fratribus vyšlo po taliansky na Veľkú noc v roku 1969 a malo 6 strán. Bulletin vychádzal zo začiatku nepravidelne. V roku 1971 vznikla v Koblenzi (Nemecko) jeho nemecká a v Sint-Odilienbergu (Holandsko) jeho flámska mutácia. Periodikum malo aj iné jazykové verzie (francúzsku, anglickú, španielsku). Tak ako iné exilové seriály a monografie, aj bulletin Pro fratribus by sme zbytočne hľadali v ktorejkoľvek slovenskej, ale aj zahraničnej bibliotéke, hoci jeho náklad dosahoval v roku 1988 približne miliónvýtlačkov. Toto vecné slovacikum sa však doteraz nestalo [a po zaj-trašku sa viac ani nestane] predmetom ani len elementárneho bibliografického spracovania, o dopĺňaní knižných fondov v ústredných knižniciach Slovenskej republiky (SNK, UKB) ani nehovoriac.

Na Slovensku vychádzal bulletin Pro fratribuspo slovensky v rokoch 1990 – 1996, v atomizovanej postkomunistickej slovenskej spoločnosti sa však stretol s neveľkým záujmom. Jeho redaktorom bol Ján Košiar (*1960), niekdajší redaktor Slovenskej televízie a zástupca šéfredaktora Katolíckych novín, dnes proskribovaný kňaz Trnavskej arcidiecézy.

P. Šebastián Labo SJ (1931 – 2014), redaktor nemeckej mutácie periodika Pro fratribus–Stimme der schweigenden Kirche, časopis charakterizoval tak, že to „bolo kresťanské hnutie odporu, ktoré presne rozlišuje zlo samo osebe a jeho obete i nositeľov, ktorých pokladá za bratov. Išlo o boj proti komunizmu ako v podstate ateistickému hnutiu, čiže boj vedený predovšetkým duchovnými prostriedkami, nie nevraživosťou voči ľuďom, ktorí ho predstavujú, a to podľa slov sv. Augustína, že zlom treba opovrhovať, ale človeka treba milovať. A duchovnými prostriedkami boja proti zlu podľa posolstva fatimských zjavení je obeta sebazáporom a modlitba za obrátenie blúdiaceho sveta, vzďaľujúceho sa Bohu“.

Hnutie Pro fratribus a jeho rovnomenný bulletin boli tŕňom v oku totalitného režimu na Slovensku. Kedykoľvek sa objavil v českých alebo slovenských médiách útok na tzv. zradnú emigráciu a jej tzv. klerikálny antikomunizmus, tak režimistickí propagandisti skloňujúci „klerikálny antikomunizmus“ v štrnástich pádoch a píšuci o „politikoch v sutanách“ či „recidívach klerikalizmu“ vždy osobitne mierili na biskupa Pavla Hnilicu a Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda, pretože komunistický totalitný režim v nichvidel svojichúhlavných, vari najnebezpečnejších protivníkov.

Mali by sme hovoriť aj o edičnej činnosti Pro fratribus, o vydavateľstve Unitas et Pax, o diskreditačnom súdnom procese, do ktorého bol biskup Pavol Hnilica účelovo zapletený a ktorý nás exulantov znepokojoval, o jeho rozsiahlej charitatívnej a sociálnej činnosti, o ktorej by vedel vydať svedectvo nejeden slovenský utečenec...

Čas je neúprosný, nuž skôr ako skončím, chcem spomenúť niekoľko námetov, ktoré by sa mali stať predmetom bakalárskych, magisterských, rigoróznych, doktorských i habilitačných prác o živote a diele biskupa Pavla Hnilicu. Ešte keď mi dovolili prednášať, tak v roku 2007 jedna moja študentka, Lucia Pochlopeňová, napísala magisterskú prácu Biskup Pavol M. Hnilica (1921 – 2006) :pokus o životopisný profil. V roku 2011 napísal Lukáš Vrábel magisterskú prácu Msgr. biskup Pavol Hnilica SJ, apoštol Slovákov doma i v zahraničí;jeho školiteľom bol P. Ján Ďurica SJ. O iných diplomových prácach neviem, milo by ma prekvapilo, ak by som na nejakú naďabil.

A tu je tých niekoľko tém o živote a diele biskupa Pavla Hnilicu, ktoré odporúčam do oneskorenej pozornosti:

Analýza dokumentácie Pavla Hnilicu o „náboženských problémoch v krajine ovládanej komunistami“: 9 jazykových mutácií, 13 vydaní.

Začlenenie Pavla Hnilicu do slovenského katolíckeho exilu v Ríme (Centrum catholicorumSlovacorum in exterris).

Pavol Hnilicav exile (1951 – 1989) ako objekt záujmu Štátnej bezpečnosti

- hlásenia agentov ŠtB,
- hlásenia spolupracovníkov represívnych orgánov komunistického režimu v Česko-Slovensku.

Pavol Hnilica

- hlas umlčanej Cirkvi na Slovensku,
- hlas umlčanej Cirkvi v iných komunistických krajinách.

Spolupráca Pavla Hnilicu so slovenským vysielaním Vatikánskeho rozhlasu.

Príspevky Pavla Hnilicu v slovenskej a cudzojazyčnej tlači

- náboženská tlač
- Hlasy z Ríma,
- Slovenský kňaz,
- Diakonia,
- Posol,
- Echo duchovného prúdenia dneška,
- krajanská tlač (Jednota, Kanadský Slovák, Slovák v Amerike),
- exilová tlač (Bulletin SKS, Černákov odkaz, Most, Slobodné Slovensko, Slovák v slobodnom svete).

Spolupráca Pavla Hnilicu so slovenskými a neslovenskými exilovými organizáciami a osobnosťami

- Pavol Hnilica a vznik Slovenského ústavu,
- Pavol Hnilica a Ústredie slovenských katolíckych intelektuálov,
- Pavol Hnilica a slovenskí jezuiti v zahraničí.

Spolupráca Pavla Hnilicu s neslovenskými cirkevnými osobnosťami

- v Rímskej kúrii,
- mimo ústredných orgánov Katolíckej cirkvi,
- v organizáciách napomáhajúcich Cirkev v núdzi
- Kirche in Not,
- Europäisches Hilfsfond,
- iné,

v zahraničných rozhlasoch

- BBC,
- Hlas Ameriky,
- Slobodná Európa,

Styk Pavla Hnilicu s domovom.

Pavol Hnilica a Druhý vatikánsky koncil s osobitným zreteľom na účasť slovenských biskupov.

Pavol Hnilica ako predmet vydierania Svätej stolice pri vyjednávaniach medzi Prahou a Vatikánom.

S hlbokým poľutovaním hraničiacim s pobúrením načim konštatovať, že aj štátne, aj cirkevné školstvo za uplynulých 30 rokov slobody zanedbalo elementárnu povinnosť venovať sa sceľovaniu našich národných dejín, ich štúdiu a ich kresťanskej, zvlášť katolíckej interpretácii. Nečudujme sa, ak sa do slovenskej spoločnosti vracajú levy (Vladimír Palko). Treba si uvedomiť: kým sa Slováci a Slovensko nevyrovnajú so svojou vlastnou minulosťou sami, samostatnosť Slovenska i samostatnosť Slovákov je vágny pojem, a teda akákoľvek naša európska či euroatlantická integrácia je len relatívna a iluzórna, lebo v rámci integrácie môže byť rovnocenným partnerom len sebavedomý národ a samostatný, zvrchovaný štát, ktorého príslušníci, hlavou štátu počnúc a bezprizorným bezdomovcom končiac, sú si vedomí hodnôt, z ktorých vzišli a ktorých sa majú pridržať, a v intenciách tých hodnôt im má ich štát slúžiť.

Záverom zopakujem tie „tri ponaučenia pre dnešnú dobu“, ktoré Vladimír Palko (*1957)napísal v článku Biskup, ktorý sa nás zastalv časopise Impulz (roč. 6, č. 3 (2010), s. 13 – 14) pred čajsi desiatimi rokmi:

„Poučenie prvé: rímske pôsobenie Pavla Hnilicu sazačalo napísaním správy o prenasledovaní Cirkvi. Bola to správa pravdivá, a preto oslobodzujúca. Pre dnešok z toho vyplýva, že kresťania musia zobrať na vedomie, že po páde komunizmu nevkročili do zasľúbenej zeme, ale do sveta, ktorý nie je kresťanstvu vôbec naklonený. Zďaleka nie všetci to zobrali na vedomie a stále hľadajú spôsob, ako nejakým trikom zariadiť, že sa im bude dobre dariť bez námahy a bez obety. Ak zoberú pravdu na vedomie, oslobodia sa a budú vedieť, čo treba robiť.

Poučenie druhé: Biskup Hnilica so svojou pravdou o komunizme narážal na tragické nepochopenie v Cirkvi v západnej Európe a dokonca v samotných vatikánskych kruhoch. Ani dnes by sa kresťania nemali čudovať, ak sa iní kresťania, či už v dobrom alebo menej dobrom úmysle, spoja s odporcami kresťanstva proti nim.

Poučenie tretie: Riešenie problému komunizmu odhadol lepšie Pavol Hnilica ako architekti Ostpolitik. Preto i veľké morálne zápasy dneška sa nevybojujú nekonečnými kompromismi, rokovaniami a ústupkami, pri ktorých sa nakoniec pravda úplne stratí. Stále bude rozhodovať jasný, pokojne, ale nebojácne vyslovený postoj. Bude rozhodovať vedomie, že najväčším hráčom je napokon Pán Boh. A bude rozhodovať pripravenosť prinášať obete.“

EMIL VONTORČÍK

Mastný chlieb

Dňa 20. januára t. r. zomrel vo veku nedožitých 90 rokov Anton Semeš, väzeň svedomia, posledný žijúci účastník z tretej výpravy blahoslaveného Titusa Zemana, s ktorým po nevydarenom prechode hraníc cez rieku Moravu v apríli 1951bol so všetkými účastníkmi zatknutý a väznený. Dňa 22. februára 1952 bol v Bratislave odsúdený na 14 rokov väzenia ako "agent Vatikánu a USA" , z čoho 5 rokov strá-vil v jáchymovských uráno-vých baniach. Zádušná svätá omša za zosnulého Antona Semeša a pohrebné obrady sa konali v sobotu 25. januára 2020 v Dechticiach. Veľká účasť na pohrebe mnohých popredných predstaviteľov náboženského a kultúrneho života SR svedčila o tom, že odišiel výnimočný človek známy aj svojím pôsobením v kresťanskom undergrounde, ktorý zanechal významnú stopu aj v kultúre svojimi publikáciami k dejinám Zemplínu i k dejinám Slovenov na strednom Dunaji ("Nie sme tu odvčera"). Jeho pamiatku pripomíname príbehom z jáchymovskej uránovej bane, k napísaniu ktorého osobne prispel svojimi spomienkami.

Ak si v živote postretol Boha,
získal si rozmer večnosti...

Začiatkom júla 1953 v trestnom tábore Barbora v oblasti Horného Slavkova začali nečakane väzňov pripravovavať na odchod. Všetkým muklom (MUKL - muž určen k likvidaci) to pripadalo akosi čudné, ten spech i to tajnostkárstvo okolo toho. Hoci mukli v jáchymovských táboroch, určení na prácu v uránových baniach, boli v úplnej izolácii od sveta, predsa časom vždy medzi nich prenikli spoľahlivé informácie zvonka a to i napriek tomu, že nemali žiadne otvorené poštové spojenie so svetom, na noviny a rozhlas ani pomyslenia!

A predsa...! Časom sa začalo pošuškávať, že posledná, veľmi nešťastná mena peňazí, ktorá nedávno postihla všetko obyvateľstvo Česko-Slovenska, vyvolala na rôznych miestach verejne prejavovanú nespokojnosť. V plzenskej Škodovke došlo dokonca k vzbure niekoľko tisíc pracovníkov a to bolo v ľudovodemokratickom štáte neprípustné. Že sa búria odporcovia socializmu: bývalí kapitalisti, živnostníci, kulaci, to je prirodzené, ale vzbura príslušníkov vládnucej robotníckej triedy? To je čosi nepredstaviteľné! To by bol začiatok konca ľudovej demokracie a celého napredovania k šťastným zajtrajškom... Ak by sa také niečo prihodilo v kolíske socializmu, v Sovietskom zväze, tam by si to odniesli všetci vzbúrenci, bez výnimky, ale v Česko-Slovensku, priamo na očiach bývalým spojencom protihitlerovskej koalície, to v súčasnosti nebolo možné... V takom prípade sa musia nájsť organizátori a tých treba exemplárne potrestať. Starí mukli v tábore to už poznali, veď mnohí z nich boli muklami práve tohoto druhu... Malá informácia zvonku vysvetlila všetko náhlenie, pretože bolo treba pripraviť miesto pre nových príšelcov, tentoraz z neďalekej Plzne.

Mladý Anton Lemeš (Semeš) mal len dvadsať tri rokov a predsa už mal za sebou veľmi bohaté skúsenosti s ľudovodemokratickým režimom. Pochádzal z úrodnej zemplínskej roviny, z dobrého gazdovského dvora a tak keď sa po víťaznom februári 1948 začal postupne aj v gottwaldovskom Česko-Slovensku pretláčať Leninov družstevný plán, – ako sa honosne po dlhé roky na VŠP v Nitre hovorilo zakladaniu kolchozov na slovenských dedinách a ožobračovaniu roľníkov, – aj na ich dedinu prišli agitátori. Samozrejme, poľnohospodárske družstvo nemohli založiť a udržať s bezzemkami, ktorí nemali s poľnohospodárskou výrobou skúsenosti, ale iba so schopnými gazdami, ktorí vedeli nielen robiť, ale aj rozumeli prírode, rozumeli koňom i dobytku, vedeli chovať hydinu, obrábať polia i dorábať bohaté úrody poľnohospodárskych plodín. Preto agitátori medzi prvými navštívili aj ich dom. Antonov otec ich už viac menej očakával a tak ich usadil na dvore pod stromami, kde obyčajne v lete pri dobrom počasí v nedeľu podvečer rád posedel so susedmi pri pohári vína. Posedeli chvíľu, pospomínali počasie i úrody a prešli k veci: reku, súdruh Lemeš, taký schopný gazda, bolo by dobre založiť v dedine družstvo a ty by si ho mohol aj viesť. Rozumieš gazdovstvu a dobre sa vyznáš aj v počtoch, teba nik tak ľahko neprekabáti..., atď. Polichotili, posľubovali a s očakávaním zvedavo hľadeli na postaršieho prešedivelého, ale stále ešte mocného chlapa Michala Lemeša, čo im na to odpovie.

Boli trochu prekvapení po skúsenostiach z rozhovorov s inými roľníkmi, že starý Lemeš sa nevykrúcal, ale obrátil reč a začal ich poučovať:

"Nedobre robíte tento nábor. Koľko ľudí musí chodiť po dedinách a presviedčať ľudí, ktorým sa do toho nechce, lebo nevedia, do čoho ich naháňajú... Ale keby ste tu v dedine, kde má aj štátny majetok role, založili vzorné hospodárstvo, vložili peniaze do strojov na uľahčenie ťažkej práce, keby ste dosiahli pri dobrom hnojení poriadne úrody, ľudia by videli výsledky, sami by sa hrnuli...!"

Súdruhovia sa na seba pozreli a sami usúdili, že v tomto dvore jednotné roľnícke družstvo nezaložia. Vstali a porúčali sa. Ale Lemeš to už mal raz navždy u komunistickej vrchnosti veľmi nahnuté a čakali len na to, kedy mu to zrátajú... Bez posudku dedinskej organizácie strany sa totiž človek nemohol nikam pohnúť v celom štáte. Všade ho sprevádzal kádrový posudok od miestnych straníckych funkcionárov. Ešte že ich Anton už zmaturoval. Veď teraz by to využili na nátlak. Ale ako doštuduje, to už teraz nevedel povedať ani jeho otec, hoci patril k najmúdrejším a najrozhľadenejším ľuďom v dedine.

Pochádzal zo starého a mocného zemplínskeho sedliackeho rodu, ktorý aj v rušných a ťažkých časoch tureckého ohrozenia a protihabsburských povstaní magnátov stál pevne na pozíciách svojho vierovyznania a etnickej príslušnosti. Jeho príslušníci nestratili túto svoju základnú orientáciu ani v novodobých dejinách dvadsiateho storočia, keď sa Rakúsko-Uhorsko chtivo vrhlo do vojnového dobrodružstva, ktoré sa rozšírilo na celý svet. Jeho strýc Jano sa dostal do ruského zajatia. Keď v Rusku vypukla boľševická revolúcia a nastal chaos, vydal sa s niekoľkými kamarátmi z Uralu na cestu domov a po niekoľkých mesiacoch strádania pošťastilo sa im v zdraví vrátiť do svojich zemplínskych domovov. Preto Lemešovcov deti vyrastali v prostredí, ktoré poznačila svetaskúsenosť príslušníkov rodu, a politická i kultúrna rozhľadenosť. V tejto rodine nebolo treba nikoho naháňať do učenia, deti samé chceli sa čosi naučiť...

Ale aby sme neodbiehali od hlavnej témy, treba nám vyjaviť ďalšie osudy mladého Antona, ktorý sa vydal na štúdia až do Bratislavy, hoci hneď po vojne v roku 1946 bola v Košiciach založená Vysoká škola poľnohospodárskeho a lesníckeho inžinierstva a ondlho aj Vysoká škola veterinárna. Vychovaný z domu slobodomyselne rád si pustil "hubu na špacír" aj v bratislavskom a trnavskom prostredí, kde študoval a býval. Roky 1948 a 1949 boli rokmi previerok na vysokých školách v Bratislave i v Košiciach. Víťazný február 1948 rozdelil nielen vyučujúcich, ale aj študentov. Hoci dovtedy žili ako-tak svorne a vedno spolunažívali v skromných pomeroch, aké vtedy vládli v oboch mestách po skončení vojny, teraz sa začali triediť podľa svetonázoru i podľa politického presvedčenia. Komunistický režim po uchopení moci zasial medzi nich semeno nevraživosti a táto nevraživosť bola cielene stupňovaná až k nenávisti. Hoci predtým sa tiež neraz medzi sebou sporili pre politické názory, ale zostávali kamarátmi, teraz to už bolo privedené k absurdnosti. Po vytvorení akčných výborov z radov komunisticky orientovaných pedagógov a najmä z radov mladých ľavicových študentov z komunistických rodín a z robotníckych vrstiev, tzv. prípravkárov, ktorí celé stredoškolské gymnaziálne štúdium absolvovali v krátkych, tzv. prípravných robotníckych kurzoch, začalo kádrovanie a to nielen profesorov, ale aj študentov. Stovky študentov a desiatky najschopnejších profesorov začalo opúšťať vysoké školy. Začalo triedenie duchov, aké prináša každý totalitný režim v plnom nasadení.

V takejto dobe človek s takou povahou, akú má Anton Lemeš, nemohol obstáť. Okrem toho zaplietol sa do rôznych protestných akcií a tým sa dostal do pozornosti a evidencie rozrastajúceho sa počtu režimových donášačov a udavačov.

A keď sa ešte začal stýkať s mladými ľuďmi podobného zamerania v tajnom zoskupení, ktorí sa pokúsili o hromadný útek cez rieku Morava, cez hranice, všetko sa razom prevalilo. Pár eštebákov bolo povýšených a mladí, vrátane Antona, boli vylúčení zo štúdia, vzali ich do väzby a pohnali pred súd. Bolo potrebné príkladne ich potrestať na výstrahu druhým mladým nespratníkom. Možno, že za tie obvinenia by mu aj strane oddaný sudca vymeral iba pár rokov podmienečne. Ale k vyneseniu rozsudku bolo treba aj posudky z dediny i posudky straníckych organizácií až nakoniec súd zvážil všetky priťažujúce okolnosti i súčasné direktívy strany a celkovú napätú medzinárodnú situáciu, až potom orgány určili výšku trestu na výstrahu ostatným. Keď sa dedinskí a okresní funkcionári nemohli vyvŕšiť na starom Lemešovi, urobili tak na jeho synovi, ktorý dostal štrnásť rokov rokov nepodmienečne ako agent Vatikánu a USA. Režim potreboval zdravých mladých ľudí do koncentračných pracovných táborov. Práve v tom čase v pretekoch v zbrojení medzi Východom a Západom zohrával významnú rolu aj česko-slovenský urán z Jáchymova, potrebný na výrobu sovietskych nukleárnych zbraní.

To však mladý Tonko Lemeš nevedel, ale si stále dookola roztrpčene kládol tú istú otázku: prečo práve jeho postihol taký krutý osud a prečo práve on musí drieť v ťažkých a neľudských podmienkach uránových baní Sokolovska, Slavkovska a Jáchymovska. Mnoho vtedy ešte nevedel, ani to, že Kórejská vojna, ktorá zúri od roku 1950, ako každá vojna, vyžaduje veľa peňazí. Preto komunistická centrála v Moskve určila kvótu pre ľudovodemokratické Česko-Slovensko - štyridsať miláard korún, a to v zbraniach, sanitnom materiáli a v konzervách. Aj to sa dozvedel v tejto informačnej izolácii tábora, ale neskôr, keď ho začali zapĺňať aj mukli z radov armády...

Teraz, po presťahovaní z Barbory, vžíval so do nového prostredia tábora Bytíz, kde bol nasadený do novej ťažobnej bane. Po prvý raz ho štajger zadelil na štvrté poschodie pod zem a to rovno na rudnú uránovú žilu. Bola výdatná. Malo to svoju výhodu i nevýhodu. Výhodu v tom, že mohol pri dobrom zdraví bez veľkých problémov splniť normu a táto skutočnosť mu dávala väčšiu nádej na dlhšie prežitie. Aj keď bol iba mukl, predsa aj on ako každý z nich dúfal, že to peklo prežije, pokiaľ nepracuje priamo vo veži smrti.

(Vo veži smrti sa vydolovaná uránová ruda drvila. Mukli to robili bez akýchkoľvek ochranných prostriedkov, v tých istých šatách, v ktorých pracovali, jedli, oddychovali i spali. Rádioaktívny prach sa dostával vo veľkom množstve do pľúc, pôsobilo i žiarenie z rudy.) Za nesplnenie normy v ťažbe rudy posielali bachari väzňov do tzv. bunkra, kde museli zotrvať takmer úplne o hlade. Veď normálna dávka jedla bola od päťdesiateho prvého iba na prežitie a keď ju väzňovi skrátili o polovicu, udržiaval sa pri živote iba silou vôle. Preto najviac vydržali väzni s pevnou vierou v Boha, alebo ktorých posilňovala nejaká idea a cieľ, nádej... Možno, že sa uvoľnia pomery, možno už čoskoro vypukne vojna a komunizmus padne, alebo zvíťazí v celej Európe... Možno..., tých možno bolo veľa a v každej debate Anton s niekoľkými dôveryhodnými a vernými kamarátmi preberali všetky možnosti. O úteku nebolo ani pomyslenia. Tých, čo utiekli, doteraz všetkých chytili a im, čo tu zostali, len narobili ťažkosti. Počas honby za utečencami museli v zime dlho stávať na buzerplaci, poprechládali a mnohí potom pomreli, bolo ich viacej, ako tých pár utečencov, ktorých im mŕtvych vystavili na výstrahu... Nehovoriac o tom, že režim v táboroch, ktorý bol od roku 1951 veľmi ťažký, sa po úteku niekoho na istý čas stával neznesiteľným...

Nevýhodou práce na uránovej žile boli väčšie dávky ožiarenia a rôzne nebezpečenstvá a nástrahy, aké prináša práca v podzemí a pri odstreloch. Čo-to sa Anton na novom mieste dozvedel od kamarátov a ostatné sa doučil v každodennej praxi. Jeho najväčšou prednosťou bol zdravý sedliacky rozum a nezdolná chuť do života, spojená s veľkým životným optimizmom, ktorého mal toľko, že denne ním podopieral desiatku svojich kamarátov. Po mesiaci sa svojou zručnosťou vyrovnal starým harcovníkom. Aj dnes nastúpil do práce, síce hladný, ale ináč v dobrej nálade, a začal s rutinným postupom prác: Najskôr navŕtal tri diery poza rudnú žilu. Potom na zem rozložil foršne, na ne nepremokavú plachtu a zasa foršne. Aj prach z odstrelenej rudy musel sa totiž pozmetať do barelu. Špecialisti prichádzali s prístrojmi a merali radiáciu.

Keď to nachystal, odišiel za štajgerom, aby doniesol tri šúlky donaritu na odstrel rudy. Štajger ho zaevidoval a kázal čakať. Čakanie bolo zvyčajne dlhé, tak okolo troch hodín, pokým štajger so strelcom obišli všetky pracoviská. Tento čas patril už teraz výlučne Antonovi. Podľa väzenských zvykov a nepísaných pravidiel sebazáchovy umiestil karbitku (lampu) pod barel, na barel položil kus foršne a nastal čas na driemanie... Pre takých, ako bol Anton Lemeš, bol to často aj čas na rozjímanie, uvažovanie, modlitby. Bol sám a nikto ho nevyrušoval v týchto nebezpečných hlbinách. Tonko si aj rád zaspieval kostolné piesne grécko-katolíckeho rítu. Najskôr si na polhodinku zdriemol, ale zobudil ho odstrel horniny na prekope. Trochu sa pomrvil, podupal nohami a začal nôtiť svoje obľúbené piesne: slovenské, nemecké, latinské a nakoniec pravoslavné. Práve si spustil tichým barytónom Magnifikat v cirkevnej ruštine: Blagoslavi duše moja Gospoda, keď sa mu zazdalo, že započul v banskom štrku niečie kroky. Stíchol prekvapený, pretože nikoho ešte neočakával. Vstal a tu spoza rohu vystúpil mladý človek s prístrojmi na prsiach. Hneď mu napadlo, že to nebude tunajší... Mladý Rus počul tichý spev zo spojovacej chodby a priblížil sa potichu a počúval. Keď Anton spustil spev po rusky, premohla ho zvedavosť a vykročil za spevákom.

"Dobryj deň!" pozdravil mladý cudzinec s miernym úsmevom na tvári.

"Dobryj deň!" odpovedal Anton. Rozvinul sa veľmi opatrný dialóg v ruštine. Mladý ruský špecialista bol prekvapený Antonovou dobrou ruštinou. Ten sa po rusky naučil ešte na gymnáziu a zdokonalil sa v styku s ruskými vojakmi cez vojnu, keď sa na východe Slovenska dlho bojovalo. Ruštinu mal rád a stala sa mu druhým hovorovým jazykom. Preto nie div, že sa ho cudzinec spýtal, či nie je Rus.

"Pod solncom vsjo vazmožno...," odpovedal neurčito Anton. "Odkuda ty, zemľak?" pokračoval protiotázkou.

"Iz Mosky," odpovedal.

"Každyj Russkij mne govorit, što on iz Moskvy," pokračoval Anton. Ale mladý Rus trval na svojom. "No, charašo. Iz katorogo kvartala vy?" položil mu otázku, spomenúc si na starú knihu - sprievodcu po Moskve z roku 1913, ktorú mu ktosi podaroval ako gymnazistovi.

"Iz Zamoskvorečia."

Keď to Anton počul, v mysli sa mu vybavila stará fotografia Zamoskvoriečia zo starého sprievodcu, na ktorej bolo vidno ako dominantu budovumonastiera. Preto pokračoval: "Tak mi skažite, kak nazyvalos samoje vysokoje zdanie vo vašej četverti?"

"Sobor Christa carja," odvetil s úsmevom Rus, pretože ho začalo baviť Antonove vypočúvanie.

"Sejčas tam nachoditsja čto?"

"Magazin s mukoj." To by už Antonovi mohlo stačiť, ale predsa len dal mu ešte poslednú kontrolnú otázku:

"Skažite, požalujsta, kak po staromu nazyvalis Leninskije gory?"

"Vorobiovy gory a my kak maľčiki chodili tam igraťsja," odpovedal bez zaváhania. Toto Antona úplne odzbrojilo a medzi oboma preskočila iskra sympatie a dôvery. Aj keď mladý sa rodným menom nepredstavil, utrúsil medzi rečou, že na "uranovyje rudniki

do Čechoslovakiji" sa prihlásil na nábor. Po troch rokoch má nárok na jednoizbový byt v Moskve. Otec mu padol medzi prvými na začiatku druhej svetovej vojny a matka šila košele v komunálnom podniku pre front. Pretože vedel plávať, vojnu si odkrútil, - hoc aj Moskvan, - v Tichom oceáne, tri roky. Bol rovnakej postavy ako Anton, iba tak o päť rokov starší. Páčila sa mu Antonova mäkká výslovnosť "po tulskom sposobu". (Tú po odstupe rokov obdivoval aj akademik Trubačov na medzinárodnej konferencii v Bratislave.)

Bol zvedavý aj na Antonov život a len krútil hlavou nad jeho životnými zvratmi v takom mladom veku. On už osobne neprežil v dospelom veku neľudské roky revolučného teroru po revolúcii, ani v tridsiatych rokoch. Antonovi nedalo, aby nepovedal pravdu o tom, ako sú tu stravovaní pri ťažkej práci, aby nepoukázal na permanentný hlad, na ktorý trpí celé osadenstvo aj napriek tomu, akú významnú prácu odvádzajú. Hoci už bolo po Stalinovej a Gottwaldovej smrti, v jáchymovských lágroch ešte stále platilo eštebácke heslo prevzaté zo sibírskych gulagov: "Rabotať na tunny a kušať na grammy!" Posťažoval sa aj na to, že ani vládne noviny im nedovolia čítať, aby ako odsúdení na smrť čakali v nevedomosti na popravu.

Bolo na ňom vidieť, že sa ho to veľmi dotklo, ale nič nepovedal. Iba mlčky prikyvoval: "Da, da, da." Potom si náhle spoza chrbta prehodil svoju koženú tanistru a vytiahol z nej dva okruchy chleba, a polovicu mu odrezal vreckovým nožíkom. Ďalej vybral prvohviezdičkové vydanie moskovskej Pravdy, ktorú im dopravovali v noci letecky a podal mu do ruky.

Antonovi navždy ostala v ušiach jeho veta, ktorú povedal na rozlúčku: "Nebol som tu. Nikomu ani slova!" Vyšiel z Antonovej dobývky na prekop, ale nikoho nebolo vidno. Vrátil sa a prekvapenému Antonovi doložil: "Za treťou stojkou hore na foršni bude každý deň balík."

Dodržal slovo do písmena. Boli to vždy dva okruchy chleba, škvarkovou masťou omastené s cibuľou a cesnakom. Anton ani nebol prekvapený, že to bolo vždy zabalené v najnovšom vydaní moskovskej Pravdy. Nožíkom z pílky na železo každý deň porezal krajce na osem dielov, – toľko mal spoľahlivých kamarátov na štvrtom poschodí bane. So svojím typickým humorom požadoval od nich len jedno, aby vždy chlieb dobre požuli, aby nemali "řídkej příběh s hustým běháním!" Teraz nielen že boli denne informovaní o svetových udalostiach, ale prečítané noviny si Anton na druhý deň dával medzi onuce do gumenných čižiem, aby ho hriali a sali vlhkosť.

x x x

Každý príbeh má aj svoj koniec a každé šťastie v živote človeka je veľmi vrtkavé a krátke. Táto Antonova šťastná príhoda trvalo v jáchymovskom lágri iba šesť týždňov. Potom jeho ruského priateľa preložili na inú šachtu. Nuž ale či najkrajšie a najšťastnejšie okamihy života nie sú vždy naozaj krátke? A či v takých okamihoch vôbec záleží na tom, či sa šťastie zopakuje a koľko bude trvať? Môj priateľ Anton, – keď sme si občas v Bratislave posedeli pri pohári červeného vína a preberali svoje životné zážitky, – na Jáchymov, ani na Leopoldov nerád spomínal. A keď áno, musela to byť humorná udalosť, keď bacharov napálili, alebo keď v odludštenom prostredí zažiarilo svetlo Nádeje.

(Príbeh z knihy – Vontorčík, Emil: Nitrianske inferno a iné texty. Nitra: Sobor, 2010, 183 s.)

Solčanskej Sviňa

Musím sa vyjadriť, pretože jednoducho mi to nedá. Niekoľkokrát som tnapísal niečo ako recenzie na rozličné filmové diela. Použiť slovo dielo je však v niektorých prípadoch - ako aj v tomto - priveľmi vznešené slovo.

Otvoril som si večer youtube a tam mi vyskočilo slovo, ktoré mi už niekoľkokrát v ušiach zarezonovalo: Sviňa. Nie ako nadávka, ale prosto ako názov filmu, povedzme - ako som už uviedol - filmového diela. Zhruba som vedel, o čo ide, ale otvoril som si vlákno, ktoré mi vyskočil ona displeji. Bol to rozhovor novinára Mareka Vagoviča z Aktualít s novinárom Arpádom Šoltészom. Akože ináč, bavili sa práve o uvedenom filme. Arpi- ako VagovičSoltézsa familiárne oslovil, sa vyjadroval ku svojmu tiež dielu - knihe, ktorá sa stala podkladom pre scenár a film režisérov Mariany Čengel Solčanskej a Rudolfa Biermana. Po slovách Arpiho, ako statočne rumázgal na konci premiéry filmu, ktorý vlastne pôvodne stvoril, som nelenil a vygooglil si cinema City v Auparku. Film práve bežal. A pretože Arpi sa rozplýval, aký trhák ten film je a aké desaťtisíce ho už v natrieskaných kinách videli, nelenil som a bežal do Auparku. Stíhal som.

Pri kúpe lístka som očakával, že mi slečna za počítačom povie – vypredané. Keďže som mal ešte pár minút, kúpil som si teda lístok, pretože bolo kupodivu dosť veľa voľných miest. A šiel som do kinosály. Zrazu som sa ocitol akoby vo vzduchoprázdne. Desať minút som si hovel sám, samučičký v obrovskom hľadisku (cca 500 miest). Celkom mi to padlo vhod, pretože nemám rád okolo seba nátresk.

Už bežali nejaké reklamy, keď sa do hľadiska vtrúsilo približne ďalších asi 20 divákov. To bolo všetko. No a film Sviňa mohol začať.

V zásade som očakával repliku filmu Únos, a nemýlil som sa. Vulgárny slovník, atmosféra Sicílie, nič pozitívneho, členovia vlády vykreslení ako sexuálni predátori a narkomani, sorošovskí novinári v pozícii sitniansky rytierov. Ale poďme postupne. Film Sviňa začal naturálnou sexuálnou scénkou a následným tyč-kovaním - s prepáčením - do toalety. A napriek alibistickému ubezpečeniu titulkov, že postavy vo filme sú vymyslené a sreálnymi ľuďmi je ich podoba čisto náhodná, som sa pomaly vnoril do deja, kde sa mi postavy transparentne prekryli so známymi verejnými činiteľmi. Keď ešte trocha predbehnem udalosti – tak fabulácia deja filmu Sviňa je hrozne nesúrodá . Autori sa snažili v skratke povedať veľmi veľa, a miestami sa im to vymykalo z rúk. Avšak vedeli presne, čo chcú a cielene tu splietali do vykonštruovanej línie deja viacero známych skutočností.

Poďme k samotnému deju. Arogantný mafiánsky podnikateľ Wágner (jasný Ma-rián Kočner) dostane do politiky Boba (Róberta Fica) aj s ministrom vnútra... (Róbert Kaliňák). Nejasný život Wágnera, nadpriemerného boháča, ktorý je tu predstavený ako takmer pán politickej situácie na Slovensku, sa tu prekríži s kauzou Solis (Čistý deň) a aférkou ministra (tu je jasne nadškrtnutý minister Richter). Herci sa aj podobajú na uvedené reálne osoby, teda autori filmu si naozaj dali záležať, aj keď silene predstavujú svoj film ako nejaké science fiction.

Čo však už nijaké science fiction nie je, ale podľa môjho názoru žalovateľná skutočnosť, je fakt, že režisérka zrejme podľa „diela“ - teda literárnej predlohy Arpiho Soltézsa - hrajúc sa na akéhosi nepodareného Herkula Poirota - akože dokazuje súvislosť medzi činnosťou vlády a vraždou novinára Ondreja Mladého (Ján Kuciak). Ondrej Mladý z redakcie Aktuálnych novín - ide po korupčných kauzách a podnikateľských prechmatoch, ktoré sa mu darí odhaľovať. A tu sa preľnelínia pátrania po prechmatoch podnikateľa Wágnera s kauzou Čistý deň. Z resocializačného zariadenia Solis (rozumej Čistý deň) sa totiž obratom ruky stáva eskortná agentúra s dievčatami pre súčasných podnikateľov a papalášov. Príde k úmrtiu - zabitiu Brone - jednej s chovaniek ústavu. A tu zase Šoltézs – kvázi Poirot hneď vie, že je za tým ministerstvo sociálnych vecí a rodiny aj s ministrom, a úmrtie sa stalo na „párty“, kam dohadzovala dievčatá Kočnerova frajerka, vedúcaústavu Čistý deň, nápadne vtláčana do role Zsuzsovej. V ďalšom tento náš jasnovidec Arpivyčítal zrejme z krištálovej gule, že mŕtvolu dievčaťa sa polícia pokúša zašantročiť niekde v Dunaji.

Medzitým Ondrej Mladý (Ján Kuciak) pracujúci v Aktuálnych novinách (rozumej Aktuality.sk) začne tlačiť na Wágnera (M. Kočner), a ministrovi vnútra nadhodí na tlačovke, že vie niečo o „kauze Solis“ (Čistý deň). A premiérovi vytkne jeho byt v komplexe Bonaparte. Wágner znervóznie a v ostrej hádke s premiérom (Robert Fico) a s ministrom vnútra Róbert Kaliňák) sľúbi, že to s tým novinárom dá „do poriadku“ Následne hľadá Broňu jej kamarátka, ale márne.

Napokon dôjde ku vražde novinára Ondreja a jeho partnerky Miše (teda Kušnírovej). Film prechádza do použitých dokumentárnych záberov demonštrácií „slušných ľudí“, a následne alebo v prestrihu – minister vnútra (Kaliňák) podá demisiu. Šéfka Aktuálnych novín nájde v počítači posledný materiál, ktorý Ondrej Mladý (Ján Kuciak) nestihol uverejniť, čím sa vyburcuje aktivita ulice. Na čo však autor predlohy ako aj režisérka akoby absolútne zabudli - zrejme zámerne - je postava šedej eminencie celého prípadu - a tou je novinár Tom Nicholson, záhadne sa stratiaci v Kanade. Záverom filmu Sviňa sa do „čiernej“ ozýva emotívna pieseň kamarátky zavraždenej Brone „Dobrú noc, má milá, dobre spi“.

Autori filmu Sviňa mali okrem hlavného deja niekoľko – poviem vedľajších nečistých úmyslov. Tak napríklad nechýbalo akési kopanie do Cirkvi, a jednoducho si neodpustili pošpiniť pamiatku nebohého kardinála Jána Chryzostoma Korca, ktorý vo filme urobil akýsi konkordát s vládou Roberta Fica. Zábery nitrianskeho hradu to jasne preukazujú. Solčanská sa neštítila ani použiť zábery z púte k Sedembolestnej Panne Márii v Šaštíne, a čudne premosťovať politickú situáciu s dianím v Cirkvi.

Neprirodzene a skarikovane znie vo filme Sviňa aj krásna národná pieseň Slovensko moje, otčina moja. Z celého filmu kričí účelovosť a cielený efekt - nabudiť proti vládnej strane Smer – SD totálnu antipatiu. To by azda bolo v rámci demokratickej voľnosti tvorby celkom únosné, neúnosne je to, že autori vykresľujú ešte stále fungujúcu vládu Smeru – SD ako bandu zločincov, a to bez akejkoľvek prezumpcie neviny, na základe nedokázaných tvrdení a vyfabulovanýchhypotéz. Ja by som na mieste generálneho prokurátora jednoducho poslal na celý filmový štáb filmu Sviňa Národnú kriminálnu agentúru. Tesne pred voľbami a počas rozbehnutého súdneho procesu je nad slnko jasné, že autori filmu a ich backround chcú docieliť to, čo sa im v priebehu posledných dvoch rokoch nepodarilo. Totiž nadobro zdiskreditovať a položiť vládnu koalíciu na čele s politickou stranou Smer - SD.

Čo dodať na záver? Mŕtvych už nikto nevzkriesi a patrí im pietna pamiatka. A tým, ktorí toto všetko zosnovali, patrí zaslúžený trest. Či a ako sa pravda preukáže, je ešte otázne. Film Sviňa ale nemôže zastupovať ani vyšetrovacie orgány, ani obžalobu a ani rozsudok súdu. Napriek tomu sa to však pokúša urobiť. A to z neho robí nie „dielo“, ako som na začiatku povedal, ale žalovateľný pamflet. Položme si napokon záverom otázku klasika a zamyslime sa nad ňou. Komu toto všetko malo a má poslúžiť? Možno odpoveď nebude až také ťažké nájsť. Podľa môjho názoru, z vykreslených udalostí, ako aj z celého filmu Sviňa jasne trčí úporná snaha o zopakovanie volebného roku 1998 o a zosilnenie úlohy a vplyvu Bruselu na Slovensku.

ANTON SELECKÝ

Zo skicára Andreja Mišanka

Trojaké pokúšanie Ježiša na púšti a Veľký inkvizítor

(Pokračovanie z 1. strany)

Sú to tie isté pokušenia, ktorými zvádzal diabol Krista na púšti, a ktoré Kristus v mene slobody, Božieho kráľovstva a nebeského chleba odmietol.“

Kto je ten Veľký inkvizítor? Pri pozornom čítaní Legendy, z dikcie jeho reči smieme súdiť, že je to sám Zlý duch, ktorý komentuje svoje niekdajšie zaznamenané pokúšanie Ježiša. Dostojevskij na neho viackrát používa tento zvrat: „Strašný a múdry duch, duch sebazničenia a nebytia.“ Nielen Berďajev a Losskij implicitne, ale napríklad Konstantin Leontiev alebo Vasilij Rozanov ho explicitne stotožňujú s Diablom: „Nemáme pred sebou Inkvizítora, ale priamo Zlého Ducha s jeho premenlivou a neurčitou podobou.“ Aj medzi riadkami Legendy je zrejmé, že Dostojevskij mal v úmysle stotožniť Diabla s Inkvizítorom: „V tomto klame bude naše utrpenie, pretože budeme musieť klamať“. Ten vyčíta Kristovi: „Si to ty, prišiel si nás rušiť?“ Predsa Nový zákon Diabla nazýva „otcom lži“ (Jn 8, 44), ktorý je v Legende na Krista namrzený, že toto púštne pokušenie ustal a drží dlhú jednostrannú polemiku voči Kristovi! Čo by sa stalo, keby Kristus podľahol? Nastala by deštrukcia Kristovej osoby. Ako sa môže Boh pokloniť diablovi? Ako môže Syn Boží poslúchnuť diabla? Stará teodicea o Božej všemohúcnosti má trhliny... Inkvizítor svoje pokušenie dáva do kontextu veľkonočného tajomstva: „Ak si Syn Boží, zostúp z kríža a uveríme ti, že si to ty!“

PRVÉ POKUŠENIE: CHLEBOVÁ OTÁZKA – DÉMONIZMUS SOCIALIZMU A KONZUMU

Pokušenie premeny kameňov na chleby znamená vymeniť blahobyt, pozemské šťastie za slobodu a svedomie. „V mene pozemského chleba povstane proti Tebe duch zeme, bude s Tebou bojovať a zvíťazí nad Tebou“, tvrdí Inkvizítor. Toto sa stáva svetovým javom s nástupom marxizmu a ideológie socializmu, komunizmu. Už Leontiev v poslednej tretine 19. storočia napísal: „Nástup socializmu, násilný prevrat ako v ekonomickej, tak aj v spôsobe života je dnes prinajmenšom v určitej časti sveta zrejme neodvratný.“ Stúpenci sociálneho náboženstva už povstali a vyhlásili, že Boh neexistuje a ľudstvo sa totiž môže stáť bohom na zemi, rezultuje Berďajev. Socializmu, na rozdiel od liberálneho kapitalizmu, priznáva istú pravdu: zápas za ľudskú dôstojnosť.

Chlebová otázka, ako správne vystihli problém aj francúzski personalisti: Maritain, Mounier, či Lacroix, je rovnako aj problém modernej liberálnej spoločnosti – v podobe konzumného štýlu života. Ten je v buržoáznej epoche nevídaný, pretože zatienil ľudom akékoľvek svetlo hľadania zmyslu. Už umiernený Alexis de Tocqueville, keď pozoroval rodiacu sa liberálnu mentalitu, vyslovil námietku, že úsilie po šťastí nemôže byť najväčšou hodnotou. Sebectvo nie je cesta človeka, ktoré zasa plodí individualizmus. Dnes, v čase blahobytu tu máme epidémiu psychóz a neuróz z absencie zmyslu života. Viktor Frankl zdôrazňuje, že šťastie nemôže byť najvyššie hodnota, tou je zmysel. Ukazuje sa, že konštantou liberálneho človeka je Berďajevovo zvolanie: „Váš ideál je ideál zvierat!“ Slová filozofa o tom, že človek liberálnej éry, hoci bude mať uspokojené materiálne statky, bude sa vždy búriť: voči prázdnote svojho srdca a samote, je potrebné s vážnosťou premyslieť. „Ale tie hlúpe deti nakoniec uvidia, že sú síce buriči, neschopní vo svojej vzbure vytrvať“, ironizuje Inkvizítor. Nepokoj, okázalá spotreba na dlh a mentálna prázdnota, obchodné reťazce namiesto chrámov, diktát spotreby a prízemná masmediálna „kultúra“: hľa, víťazstvo démona nad človekom. „Nebeské vábenie“, ktoré predpovedá Inkvizítor, nemá svoje zhmotnenie vo vábení a symboloch čoraz všemocnejšieho reklamného priemyslu? A denný bezprizorný smiech z komerčných rozhlasových staníc od skorého rána, obludný priemysel lacnej zábavy a šoubiznisu nie je smiechom bezstarostných „šťastných neviniatok“ pod kuratelou „otca lži“?

Nerozmýšľajúci konzument sťaby večné dojča, prototyp „detskej prostomyseľnej blaženosti“, ktorý stojí v zásadnom protiklade k slobode ducha. V tom spočíva podľa Semjona Franka pravý zmysel Legendy. Preto Inkvizítor na konci svojich dní vie, že ľudí treba viesť cestou klamstva a po celej ceste ich klamať, „aby sa tí úbohí slepí aspoň na ceste považovali za šťastných“, píše Dostojevskij. Dodáva, že je to cesta podľa pokynov ducha smrti a skazy.

DRUHÉ POKUŠENIE: ČLOVEKOBOŽSTVO – DÉMONIZMUS LIBERALIZMU

Toto pokušenie, ktorému človek podľahol, znamená, že sa stal mierou všetkých vecí: počínajúc poznaním, vedou, technikou a končiac etickou oblasťou. Novovek objavil jeho veľkosť a povýšil sa za Boha. Dostojevskij, zrejme inšpirovaný Solovjovom, na tento antropologický obrat k subjektu, prvý používa výraz človekobožstvo a po ňom celá ruská náboženská filozofia. Francúzski personalisti zase hovoria o človekostrednom, resp. ateistickom humanizme, voči ktorému stavajú integrálny humanizmus bohoľudstva. Dnes platí sekulárna dogma, že všetko, čo môžem, aj chcem, a čo chcem, aj smiem. „Ó, my ich presvedčíme, že iba vtedy budú slobodní, keď sa slobody vzdajú pre nás a podrobia sa nám“, tvrdí Inkvizítor a pokračuje: „Sloboda, slobodný rozum a veda človeka zavedú do takých bludísk a postaví ich tvárou tvár takým divom a nerozlúštiteľným záhadám, že niektorí z nich sa sami zničia, iní sa zničia navzájom...“

Novoveká filozofia, reprezentovaná Descartesom a Kantom, nepochopila, že „skutočné bytie sa nekryje s tým, čo je mysliteľné rozumom“, píše Rozanov. Nekompromisné je obvinenie Berďajeva, že Kant likviduje nielen náuku o bytí, ale aj samé bytie. Racionalizmus novoveku oklamal človeka, že všetko stojí a padá s viditeľným svetom a závisí na jeho vôli. Právom demaskoval Pavel Florenskij, že v tomto smere myslenia sa človek stáva len vecou!

Výsledok? „Dekadencia, v ktorej sa moderný démonizmus odráža najzreteľnejšie, je prejavom hlbokej krízy ľudskej duše. Odpor k Bohu v mene vlastnej absolútnej slobody, kult nadčloveka, pre ktorého sú ostatní ľudia len prostriedkom pre vlastné sebapotvrdenie, odmietanie rozumu v mene subjektívnych nálad, ospevovanie krásy zla“, súdi Berďajev a pokračuje, v tom, že démonizmus dokáže vznešene hovoriť o posvätných veciach, o slobode, o kráse, o láske, čo je len úbohá fraška.

Liberalizmus tak zdegradoval slobodu, pretože jej nedal žiadny predmet, smerovanie, iba negatívny náboj. Frank argumentuje: „Obnažený a obsahu zbavený pojem slobody nutne prechádza v ponímania seba ako nadčloveka.“ Démonizmus liberalizmu sa prejavuje v zdanlivo protichodných podobách: buď zbožšťuje osobnosť a bezmedzne ju potvrdzuje aj voči Bohu, alebo ňou naopak pohŕda a celkom popiera. Na jednej strane tu máme priemyselnú likvidáciu človeka nemeckým nacizmom, na strane druhej súčasné útoky na samotnú podstatu človeka genderizmom, LGBTI ťažením, prameniace zo skazonosného prameňa Frankfurtskej „filozofickej“ tradície. Hlavná obžaloba liberalizmu je v tom, že vyhlasuje právo na hriech a zvrhlosť ako absolútnu požiadavku!

Súčasťou tohto rozvratu človeka je Maxom Stirnerom a ďalšími ideológmi liberalizmu posväcovaný individualizmus: konania vo svoj prospech, maximalizácia šťastia, prospechu, až po kapitalistickou ekonómiou absolutizovanie súkromného majetku a maximalizáciu zisku. Fikcia peňazí, za ktoré sa údajne dá zabezbepčiť všetko, vidiny pokroku vedy a techniky, ktoré vyriešia všetky problémy, hľa ako sa človek nechal zvábiť.

„Démonický individualizmus, to znamená predovšetkým poprieť individualitu tým, že ju sebaobdivne a naduto zveličíme, to je slepá ulička vedúca k odosobneniu bytia, na ktorej nemožno preraziť. Kto si sám seba ctí ako Boha, prestáva sám seba pociťovať ako osobnosť a stráca ideu individuálneho poslania“ (Berďajev). Človek vstupuje do ríše nebytia.

TRETIE POKUŠENIE: TOTALITNÁ SVETOVLÁDA - SATANOKRACIA

Toto pokušenie je najveľkolepejšie, pretože vychádza z prirodzenej ľudskej konštanty, že človek je totiž spoločenský živočích. Rúhačstvo Satana núti Božieho Syna sa mu pokloniť za protihodnotu svetovlády. Inkvizítor hovorí Kristovi: „Prijatím tretej rady Mocného ducha bol by si získal všetko, po čom človek na svete baží: mať koho uctievať, mať komu odovzdávať svoje svedomie a môcť sa združiť so všetkými v nespornom, všeobecnom mravenisku, pretože potreba univerzálneho spoločenstva je tretie a posledné ľudské trápenie.“ Inkvizítor utvrdzuje svojho mlčiaceho náprotivka, že toto ich kráľovstvo bude zriadené.

Z jeho náčrtu ide náboženský des. Noví vladári odpovedia na všetky otázky ľudí. „Budú k nám upínať a v strachu sa k nám tlačiť ako kuriatka ku kvočke. Budú sa bezmocne triasť pred našim hnevom. Áno, budeme od nich žiadať prácu, ale zariadime im život vo voľných chvíľach ako detskú hru s detskými piesňami. Dovolíme im aj hriech, sú slabí a bezmocní, a za to, že im dovolíme hrešiť, budú nás milovať ako deti. Každý ich hriech bude vykúpený, pokiaľ sa ho dopustia s našim povolením.“ Noví vládcovia vedia, že miliónové stádo nezvládne slobodu, úbohí buriči budú na posmech hračkou v ich rukách. Jasne hovorí Kristovi, že už dávno nie sú na jeho strane. „Prijali sme od Neho (Satana) Rím a cisárov meč a vyhlásili sme sa za jediných vládcov, hoci sa nám ani dnes nepodarilo svoje dielo úplne vykonať.“ Tretiemu pokušeniu podľahol katolicizmus svojim cézaropapizmom, pravoslávie svojim cézarizmom, rímsky štát, ktorý zbožštil cisára, a každý štát ktorý sa absolutizuje, teda neuznáva nad sebou nijakú vyššiu moc, čo možno čakať ďalej?

Duch Veľkého inkvizítora na seba zatiaľ nevzal konečnú a medznú podobu. Je potrebné ho odhaľovať pod najrôznejšími maskami, vystríha Berďajev. Posledné ťaženie Zlého ducha pred druhým príchodom Krista bude zrejme prostredníctvom nástupu novej progresívno-liberálnej totality. V nej dochádza k spojeniu zbožstveného individuálneho ľudského živlu a budovaniu univerzálnej ríše s popretím skutočnej slobody. Jeho činovníci a agenti, teda antikristi, použijú všetky „izmy“ vyprodukované humanizmom z kultúrnej a individuálnej roviny do kolektívnej a legislatívnej oblasti tak, že kto sa im postaví na odpor, bude perzekvovaný. Evanjelista píše, že svet je v moci zlého (1Jn 5, 19). „Našou epochou vanie silne démonické povetrie. Moderný démonizmus je vo svojej podstate veľmi závažný jav, ktorý nezaženieš starými ideami. Vytvorila sa šablóna démonických nálad s naučenými frázami, ktorí opakujú ľudia prázdni a bez tvoriacich schopností.“ Zaiste, navonok sa zachovajú znaky politického pluralizmu, pretože demokracia utvrdí ľudí – voličov v ich fikcii tvorcov politickej moci. S rozpadom, zničením vnútorného života človeka, likvidáciou vertikály paralelne prebieha aj disociácia na rovine horizontálnej, teda medziľudské vzťahy, čo postihne rodiny. „A pretože sa rozmôže neprávosť, na mnohých miestach vychladne láska (Mt 24,12).“ Na konci tejto sebadeštrukcie, ako sa nemýlil tento Solojvov, bude samovražda.

Súčasťou progresívno-liberálnej totality budú, žiaľ, aj lídri kresťanských náboženstiev, ktorí podľa Dostojevského Inkvizítora opravili učenie Krista tým, že ho založili na zázraku, tajomstve a autorite. Budú v tandeme s mocnými tvorcami nového svetového poriadku. Ten, ako to naznačil samotný autor Legendy, budú realizovať úhlavní nepriatelia cirkvi: slobodomurári. Solovjov vo svojej Legende o Antikristovi, ktorý tiež pokúša Krista trojakým spôsobom, píše, že Antikrist, ktorý príde na dejinnú scénu, bude pacifista, ekumenista a ekologický aktivista. Nedochádza až k doslovnému vyplneniu týchto vízií? Unifikácia protibožského právneho poriadku medzinárodnými organizáciami, rôzne dohovory v mene rozšírovania ľudských práv, ekomonická globalizácia, vytváranie obrazu nepriateľa, sociálne nevoľníctvo občanov za podivnej asistencie svetových náboženských lídrov. Aj tu sa vyplňuje intuícia Berďajeva: „Oficiálni cirkevní hodnostári, moderní zákonníci a farizeji, veľkňazi mníšskych rádov žehnajúci zločincom tohto sveta, keď sa ich dopúšťajú mocní; byrokratickí klerikáli ako Pobedonoscev, všetci tí mali inkvizítori – agenti Veľkého inkvizítora zapreli vo svojom srdci Krista a rúhajú sa proti Duchu.“ Je pápež a jeho establihsment strážcom pokladu viery, alebo skôr pacifista angažujúci sa za organizované prisťahovalectvo; ekumenista, pre ktorého na náboženstve nezáleží, či ekológ brazílskych pralesov?

Veď tajomstvo Veľkého inkvizítora je v tom, ako to postrehol Aľoša Karamazov, že neverí v Boha. Berďajev rezultuje, že celé dejiny kresťanského sveta sú nepretržitým bojom Krista, to je princípu slobody a zmyslu, princípu vyššej ľudskej prirodzenosti a života večného s trojakým pokúšaním diabla. A ešte ani dnes, to nie je dostatočné jasné. Preto Legenda o Veľkom inkvizítorovi ostáva knihou prorockou.“

NÁDEJ NEZAHANBUJE

„Náboženský zmysel ľudských dejín spočíva v prekonaní troch

pokušení: nenechať sa zotročiť pozemským chlebom, nezveriť svoje svedomie do rúk žiadnej pozemskej autority („cisára alebo pápeža“), a nenechať sa zjednotiť v rámci celého sveta v absolútnom pozemskom štáte pod ľudskou vládou cisára, nech by sa pod týmto symbolom moci skrývalo čokoľvek“, vyzýva Berďajev.

Sv. Bernard z Clarvaix učí: „V týchto dvoch veciach spočíva podstata celého duchovného života: aby sme sa pri pohľade na seba spasiteľne zhrozili a zarmútili, a pri pohľade na Boha sa upokojili; aby sme v radosti Ducha Svätého mali útechu, v tamtom bázeň a pokoru, z čoho potom získame nádej a lásku.“ Socializmus a liberálno-kapitalistická epocha doslova otočila na ruby túto zásadu. Ateistický humanizmus založený na protestantizme a osvietenstve vyhlásil za najvyššiu sviatosť človeka. A tak pri pohľade na človeka máme byť údajne naplnení pokojom a nádejou, kým pri pohľade na Boha sa máme zhroziť a zarmútiť. Pretože, ako nám ohlásil duševne nemocný muž Fridrich Nietzsche: Boh je predsa mŕtvy a na jeho miesto nastúpil človek. Už len pri vyslovení slova Osvienčim mali by sme sa zachvieť nad praktickými dôsledkami démonizmu najtemnejšieho storočia.

Posledná tragédia sveta nás zrejme neminie, ale mali by sme jej ísť v ústrety s odvahou, slobodne a dôstojne. Babylonská veža – väzenie vybudované z novovekých „izmov“ sa rúca. Inkvizítor hovorí o jej znovustavaní, ale nedobudovaní... Žiadne pokušenie zariadiť svet bez neba, bez Boha, bez zmyslu, a proti slobode Krista, ktorou nás vyzýva k večnosti, nemôže zatieniť pravdu Kráľovstva, ktoré nie je z tohto sveta. Kristus učí, že jeho bremeno je prijemné a jarmo ľahké, tak to znamená, že iba skrze pokánie, a tým je zostúpenie z piedestálu človeko-božstva, môžeme cítiť oslobodzujúcu príjemnosť jeho jarma a bremena, píše Vasilij Rozanov. „Spása nášmu Bohu, ktorý sedí na tróne a Baránkovi!“, tak bude znieť víťazný a mohutný spev vyvolených (Zjv 7, 10). Pšeničné zrno musí najprv padnúť do zeme a odumrieť, aby prinieslo úrodu. Iba ten, kto stratí život, tak ho nájde, učí Osloboditeľ.

Neprijali sme predsa ducha otroctva, aby sme sa museli zasa báť tak, ako ľudia v socializme komunistickom a národnom, ani ako nevoľníci v liberálnom kapitalizme, ktorí nevedia, kedy prídu o prácu a sociálne istoty. My sme dostali Ducha adoptívneho synovstva, ktorého láska je rozliata v našich srdciach. Preto platí výrok sv. Serafína Sarovského, že cieľom kresťanského života je úsilie o získanie Svätého Ducha. Sloboda a láska vytryskli do ľudských dejín z tajomstva Ukrižovanej pravdy z drámy Bohočloveka, tie nedáva príroda ani spoločnosť. Preto sloboda a láska majú svoju materiálnu a nie iba formálnu podstatu, ako sa mylne domnievajú filozofi a myslitelia novoveku. Vernosťou tejto ukrižovanej pravde, s výzbrojou Ducha zápasíme nielen so starým človekom v nás, ale aj aktívne prečkáme koniec dejín. Celkový zmysel človeka, zmysel dejín spočíva práve v tom, že sa slobodne rozhodnú pre Boha. Veľký inkvizítor, podobne ako Satan na púšti, sa pokúsil ľudí „učiniť šťastnými“ tým, že ich pripravil o slobodu Božích dietok, o povolanie k božskému životu. Iba spoločným bohoľudským úsilím neupadneme do večnej hypnózy Zlého.

PETER GREČO

Za ľudí?!

Preštudoval som si kapitolu "Kultúra a médiá" z programu strany ZA ĽUDÍ. Autorom tejto kapitoly je pán Miroslav Kollár, súčasný primátor Hlohovca, predtým výkonný riaditeľ IVO, ako to sám o sebe uvádza na internete. Na kandidátke Za ľudí kandiduje ako č. 8. Je takmer isté, že do parlamentu sa dostane. S viacerými jeho názormi je potrebné viesť polemiku, viaceré rovno odmietnuť a upozorniť na ne.

Keď pán Kollár píše, že kultúra má charakter verejnej služby, hlboko sa mýli. Takto možno vnímať kultúru akurát tak vo vzťahu k čistote verejných WC. Kultúra je oveľa viac. V prvom rade je kultúra a kultúrne aktivity pevne viazané ku konkrétnemu miestu a času, v ktorom vznikli. Platí to aj vtedy, ak sa nejaké kultúrne dielo stane celosvetovým. Shakespeare, Sládkovič, Beatles či Martin Benka dokázali vytvoriť svoje úžasné diela len tam, kde pôsobili a v danom konkrétnom čase. Na inom mieste a v inom čase by títo ľudia vytvorili niečo úplne iné, možno že nič podstatné. Kultúra je súčasťou národného dedičstva, národnej pamäti a národnej hrdosti, kultúra formuje národný charakter a životnú filozofiu národa a jeho životný štýl. Existujú len národné kultúry, neexistuje nadnárodná, planetárna kultúra abstrahovaná od ľudí a národov. Práve kultúra a materinský jazyk, ktorý je veľmi silnou súčasťou národnej kultúry, robí rozdiel medzi nami - Slovákmi, Francúzmi, Egypťanmi, či Japoncami. Pán Kollár sa dovoláva novej kultúrnej politiky, ktorá bude sledovať podľa bodu 786 "zaručenie ideologickej neutrálnosti pôsobenia štátu v oblasti kultúry." Naša ústava sa v preambule odvoláva na cyrilometodské duchovné dedičstvo a historický odkaz Veľkej Moravy. Takto sa bod 786 dostáva do jasného konfliktu s našou ústavou.

Čo je to ideologická neutrálnosť? Ktorý štát robí takúto kultúrnu politiku?

Mýlim sa, ak sa obávam, že tým strana Za ľudí myslí podporu všetkého možného, len nie slovenského? Kto bude určovať, čo je ideologicky neutrálne a čo nie? Vytvoria na to úrad? Sú napríklad diela pána Kalmusa ideologicky neutrálne, alebo nie? Tvorba Elánu, či Lúčnice určite nie je ideologicky neutrálna, je hlboko slovenská, tak ich zakážu? Bude sa strana Za ľudí stavať ideologicky neutrálne k výstavbe mešít na Slovensku? Nič nie je lepším základom manipulácie, ako nejasné pojmy. Pojem "ideologická neutrálnosť" je presne takýmto niečím. Kultúra a kultúrne diela v svojom najhlbšom zmysle a poslaní poskytujú estetický zážitok a myšlienkový odkaz. Aj brak poskytuje myšlienkový odkaz. Síce bezcenný, ale myšlienkový odkaz. Preto ideologická neutrálnosť v kultúrnej politike je lož, diletantstvo a zlý úmysel.

V bode 787 sa strana Za ľudí dožaduje zaručenia slobody prejavu pre všetkých a podmienok na jej uplatnenie. Znenie tohto odseku je len farizejské gesto, pokiaľ strana Za ľudí nedá vyhlásenie na podporu Rostasa, ktorý je šikanovaný vládnou mocou za citovanie Štúrovcov a podporu pánov Vaskeho a Daňa, ktorí sú teraz naozaj väzňami slobody slova.

K napísaniu tohto príspevku ma však vyprovokoval bod 798 v kapitole Inštitucionálna transformácia. Odsek 798 znie: "Zmodernizujeme existujúcu legislatívu a zbavíme ju ideologických nánosov (zákon o Matici slovenskej, o štátnom jazyku a umeleckých fondoch)."

Preboha! Aký ideologický nános prekáža strane Za ľudí v Zákone o štátnom jazyku a v Zákone o Matici slovenskej? Pán Kiska, pani Remišová, informujte o tom slovenskú verejnosť! Vysvetlite nám to! Ako bude vyzerať "ideologicky neutrálny" Zákon o štátnom jazyku a Zákon o Matici slovenskej? Jediný ideologický nános v týchto zákonoch je ich slovenskosť a úcta k slovenskému kultúrnemu dedičstvu. Upozorňujem na tento odsek aj vedenie Matice slovenskej a jej predsedu, je najvyšší čas, aby prestali s taktikou "hlavne nenápadne", pretože strana Za ľudí podľa tohto textu neplánuje nič iné, len Maticu slovenskú zrušiť, prípadne ju degradovať na niečo, ako je spolok záhradkárov. Pán Kollár bol výkonným riaditeľom IVO. Pán Bútora, zakladateľ IVO, bol osobným poradcom pána Kisku v prezidentskom paláci, pani Bútorová, zakladateľka IVO, dostala 1. januára tohto roku vysoké štátne vyznamenanie. Sú to vážne signály! Nie je strana Za ľudí iba politickou filiálkou IVO? Ak sa strana Za ľudí dostane k moci, nebudú sa niektoré slovenské zákony písať v kanceláriách IVO? Alebo nám IVO dosadí svojich ľudí rovno do vlády?

Po prečítaní programovej časti "Kultúra a médiá" žiadny slovenský vlastenec a matičiar nemôže voliť stranu Za ľudí, pretože útok na štátny jazyk je útok na podstatu štátu.

ŠTEFAN PAULOV

Mládež a história Ako začať?

Asi nikoho neprekvapí konštatovanie, že záujem mladých ľudí o históriu je veľmi slabý. Samozrejme, sú aj výnimky, ale je ich málo (aspoň tak to ja, tiež mladý človek, vnímam) a aj v tom mále sú takí, ktorí sa dejinami zaoberajú len povrchne bez toho, aby sa z nich dokázali poučiť.

Práve ponaučenie sa je to, čo nám má štúdium histórie priniesť. Vďaka nej môžeme zistiť, čo sa osvedčilo a v čom pokračovať alebo čo sa neosvedčilo a čo odmietnuť. Dajú sa v nej nájsť veľké osobnosti, ktoré sú (nielen) pre mladých ľudí skvelými vzormi viery a odvahy. Formuje národnú identitu a spolupatrièosť. Poskytuje nám všestrannú inšpiráciu a podnety do vlastnej èinnosti. V neposlednom rade, tým, že demokratický režim prenáša politickú zodpovednosť na všetkých ľudí, ktorým udelil volebné právo, bolo by vhodné poznať minulosť aspoň vlastného národa, aby sme mali predpoklady správne rozhodovať o jeho budúcnosti.

Napriek tomu dávajú mladí ľudia prednosť plytkej zábave. Miesto náučného programu si pozrú seriál plný zvrátenosti typických pre dnešnú dobu. Miesto čítania trávia čas pri alkohole alebo ešte iných, horších, omamných látkach. Miesto prirodzenej medziľudskej komunikácie sledujú na sociálnych sieťach ľudí, ktorí sú slávni, aj keď vo väčšine prípadov svojmu národu a vôbec spoločnosti nijako nepomohli, práve naopak. Miesto návštev vzdelávacích inštitúcií sa nechávajú ovplyvňovať anonymnými ľuďmi z internetu a takto by sa dalo ešte dlho pokračovať. Česť výnimkám.

Znalosti o dejinách sa dnes k mládeži dostávajú väčšinou len na hodinách dejepisu, kde aj tak po písomke zabudnú, čo sa týždeň pred tým naučili alebo z médií, ktoré dnes majú rozhodujúci vplyv. Tam sa síce histórii venujú, to áno, ale prevládajú len urèité, stále tie isté, témy. Nič by na tom nebolo, keby dali priestor aj iným názorom alebo aspoň neútočili na tých, ktorí ich názor nezdieľajú. To sa, žiaľ, nedeje a určite to neprispieva k historickému rozhľadu.

Neostáva teda iné, ako hľadať cestu von z tohto bezútešného kruhu, kým nebude neskoro. Tu len zopakujem už raz povedaný recept, pretože je stále veľmi aktuálny, jednoduchý, úèinný a každý ho môže uskutočňovať: „Založte si knižnicu s našimi klenotmi. (...) Knihy vystavte na knižnici tak, aby vám boli na očiach. Aby vám ich deti, vnúèatá videli. Aby sa vás vypytovali, dedko, mamka, otec, čo to máš? Preèo to tu máš? Čo to znamená? A neuveriteľne zapôsobíte na ich myslenie a na ich zvedavosť a tým ich privediete k tomu, že sa začnú zaoberať našou krásnou, bohatou-prebohatou, minulosťou a začína sa v nich prebúdzať to národné povedomie, ktoré v nás sa tieto dlhé desaťročia ubíjalo.“

Slová predniesol 14. marca 1994 Ing. Vojtech Vítkovský, ktorý bol prenasledovaný komunistickým režimom, no nevzdal sa svojho presvedčenia, ani keď popravili jeho brata Otakara kvôli činnosti za samostatné Slovensko. Odkazujú na dôležitosť rodinnej výchovy pri formovaní vzťahu mladej generácie k svojim predkom, k dejinám, k národu. Ja, ako príslušník tejto generácie, môžem slová pána Vítkovského len potvrdiť. V začiatku môjho záujmu o históriu bola práve kniha z prababkinej poličky...

JOZEF TÓTH

Kresba: Andrej Mišanek

KULTÚRA
Dvojtýždenník závislý od etiky
Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava
Telefón: 0911 286 452
Vydáva Factum bonum, spol. s r. o..
Wolkrova 39, 851 01 Bratislava.
IČO: 35 734 710

Predseda redakčnej rady: *Július Binder* – Šéfredaktor: *Teodor Križka* – Cena jedného čísla je 1.60 € (ročne 33,60 €) – Časopis vychádza každé dva týždne, s výnimkou mesiacov júl a august. Ročne vychádza 21 čísel – Stánkový predaj: Mediaprint Kapa, Pressegrosso, a. s. Objednávky prijíma Slovenská pošta na elektronicklej adrese: ganisinova.renata@slposta.sk – Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, P. O. Box 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranicna.tlac@slposta.sk – Telefonické predplatné: 02/54418091 alebo 02/54640949 – Registračné číslo: EV757/08 – Prijímame iba príspevky napísané elektronicky vo formáte word a graficky neupravené. Nevyžiadané rukopisy nevraciame. Stanovisko redakcie sa nemusí zhodovať s názorom autora – E-mail redakcie: kultura@orangemail.sk – Internetová stránka a archív časopisu: www.kultura-fb.sk –
ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

Fra Angelico – bl. Giovanni de Fiesole

ŽIVOTOPISNÉ DÁTA

Giovanni Pietro sa narodil okolo roku 1387 v oblasti Mugello, severne od Florencie. Vo veku 20 rokov počul kázeň veľkého dominikánskeho brata Manfreda z Vercelli a rozhodol sa vstúpiť do rádu kazateľov. Novica prijal kláštor San Domenico vo Fiesole.

Mladík už skôr prejavil umeleckú zručnosť, ale považoval za svoju povinnosť vzdať sa toho kvôli Bohu. Jeho bratia z rehole ale nesúhlasili a povzbudzovali ho k rozvíjaniu jeho nadania. Preto mu prior prikázal ilustrovať rukopisy a chórové knihy v kláštornej knižnici. Pokoj, ktorý zažíval v prvých rokoch svojho rehoľného života, bol prerušený zmenami, ktoré do kláštora priniesla veľká schizma. Predstavený vo Fiesole neakceptoval pápeža, ktorého podporovala Florentská republika a tak bol aj s mníchmi donútený v roku 1409 opustiť Fiesole. Táto zmena prispela k duchovnému i umeleckému obohateniu brata Giovanniho, predovšetkým počas doby strávenej vo Folignu neďaleko Assissi, ktoré svätý mních často navštevoval.

Ako správny dominikán bol nadšený dielom sv. Tomáša Akvinského, ktoré celkom dobre poznal. Živil ním svoju zbožnosť a na ňom postavil základy svojho budúceho úsilia. Bola to Suma teológie, v ktorej objavil správne odôvodnenie svojich estetických ideí.

Tri veci sú nutné pre krásu, povedal sv. Tomáš: najskôr úplnosť v dokonalosti, pretože nekompletné veci nemajú formu; potom úmernosť a harmónia častí a nakoniec jasnosť a lesk. Veci považované za krásne majú tiež jasné a svieže farby. Brat Giovanni si z tohto urobil svoje zlaté pravidlo.

V rou 1418 sa dominikáni z Fiesole mohli vrátiť domov a svätý brat sa mohol oddať svojmu umeniu. Jeho prvé veľké dielo je oltárny obraz Posledný súd pre kostol Santa Maria degli Angeli vo Florencii. Potom prišli mnohé iné. Mnísi veľmi obdivovali jeho prácu i jeho zbožnosť. "Fra Angelico nemaľuje, on sa modlí," povedal jeden z nich. Jeho umenie je v skutočnosti modlitba. V stave milosti umiestnil svojich anjelov do zakvitnutých záhrad raja. Zdá sa, že jeho anjeli sú tak nádherní a čistí, ako by stáli pred ním, a krištáľové noty ich spevu sa niesli ponad oblúky kláštora, keď ich oživoval.

Raz jeden starý brat otvoril dvere maliarovej cely a pozeral ako maľuje tie zázraky. Nehlučne vstúpil, krytý svojou kapucou. Bol to tento diskrétny a neznámy obdivovateľ, ktorý mu dal jeho slávne meno: angelico – Fra Angelico, anjelský brat.

Iba jeden rehoľník pred ním bol uznaný za hodného tohto titulu: Sv. Tomáš, jeho sprievodca a učiteľ. Potom sa Fra Angelico na zemi usiloval už len o jedno – zaslúžiť si svoj titul a stať sa sv. Tomášom maliarov.

V Ríme sa Fra Angelico tešil z priateľstva a obdivu pápeža Eugena IV. Ten ho dokonca uznal za hodného na uprázdnené miesto arcibiskupa Florencie. Angelico však pápeža uprosil, aby radšej vymenoval jedného z jeho rehoľných bratov, známeho pre veľkú vzdelanosť a pokoru. Tak Fra Angelico menoval arcibiskupa, ktorý bol o 100 rokov svätorečený, sv. Antonína z Florencie, ktorý statočne bojoval proti Renesancii.

Ponížený rehoľník, ktorý sa stal najslávnejším umelcom svojej doby, bol ešte v Ríme, keď na neho doľahla choroba. V dominikánskom kláštore Santa Maria Sopra Minerva 18. februára 1485 popoludní bol kláštor zahalený intenzívnym tichom. Každý rehoľník čakal na zvuk zvona, ktorý mal ohlásiť posledný výdych Fra Angelica.

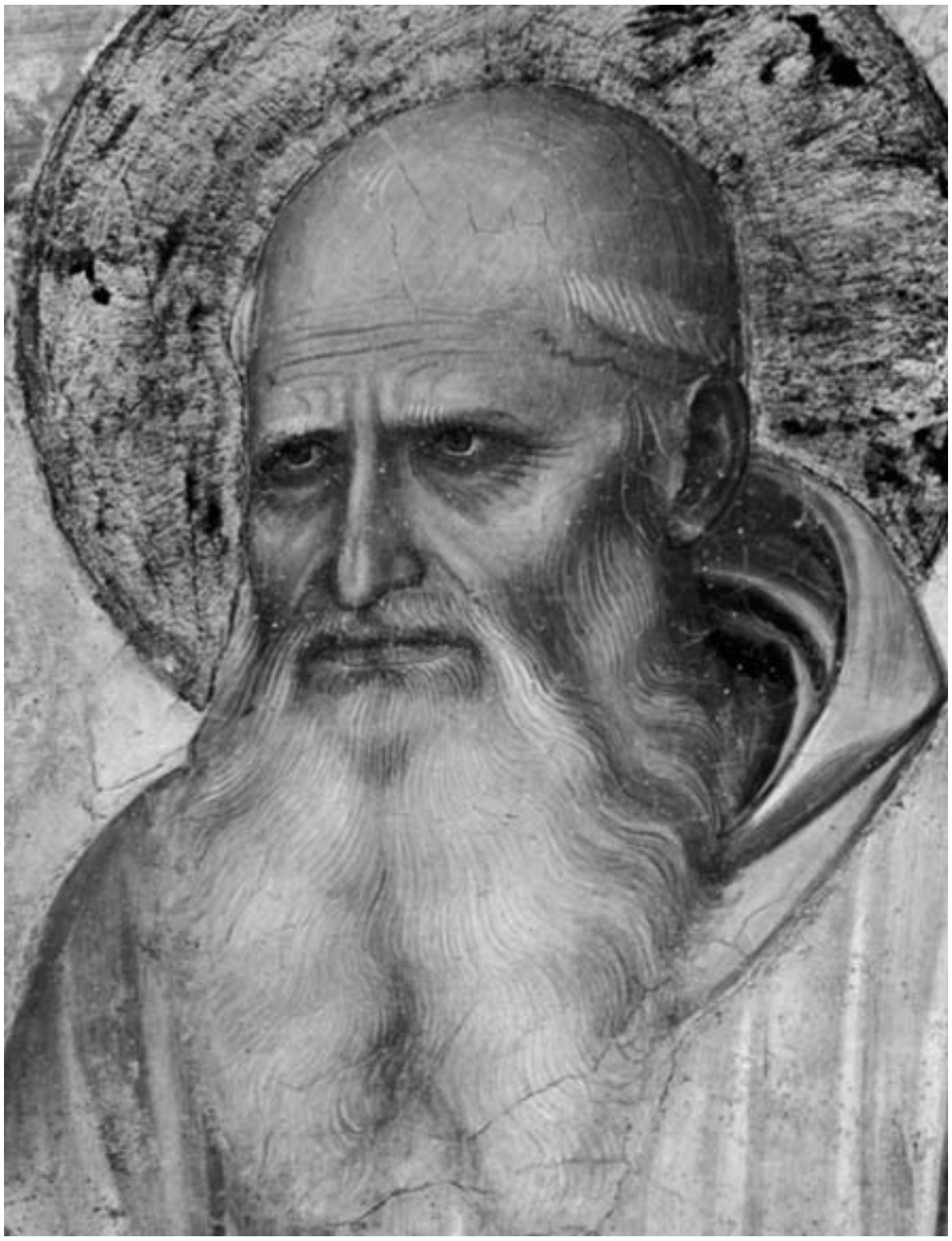

O ôsmej sa ozval úsečný a žiaľny zvuk. O pár minút bola cela a celá chodba plná kľačiacich mníchov. Ticho prerušila melódia Salve Regina a tvár Fra Angelica rozjasnil pokojný úsmev.

Hovorí sa, že keď poslednýkrát vydýchol, po lícach anjelov, ktorých namaľoval, tiekli slzy. Anjelov, ktorých maľoval a nevedel, že ich svätožiary budú svedčiť o jeho nenapodobiteľnej genialite a mimoriadnej svätosti.

KOMENTÁR PROF. PLINIA

Toto je veľmi krásny životopis výnimočne krásneho života. A nie je ľaké vybrať si z takého života pre dnešný komentár len jeden aspekt.

Je nádherné vidieť potvrdenie jedného z najvyšších princípov katolíckej civilizácie, princíp reverzibility rádu. Každé dobro, krása a cnosť, ktoré existuje v jednej sfére, alebo v jednom ráde sa dá zmeniť v dobro, krásu a cnosť inej sféry, iného rádu. Tomáš Akvinský v ráde teológie a metafyziky a Fra Angelico v ráde výtvarného umenia. Podobný model jestvuje aj v ráde hudby a ostatných sférach.

Tak, ako všetky farby pochádzajú z bielej, tak aj rozličné oblasti ľudskej činnosti pochádzajú z vyššieho princípu, ktorý im vládne, sumarizuje ich a transcenduje ich. Tento vyšší princíp sa nachádza v oblasti, ktorá síce nie je božská, ale je blízko nej.

Keď človek kontempluje nad stvorenstvom, najskôr by mal kontemplovať ideálne vzory pre každú oblasť ľudského pôsobenia. Potom by ich mal presiahnuť a pozdvihnúť sa k vyššej monarchickej jednote. Je to ako stúpať po schodisku v rámci každej farby. V istom okamihu sa človek dostane na vrchol istej farby a musí ju prekročiť, aby vstúpil na schodisko bielej farby, po ktorom bude opäť vystupovať. Keď dosiahne túto vyššiu oblasť, dosiahne stupeň harmonických reverzibilít, o ktorých hovorím. V tejto vyššej sfére možno zákony, ktoré tam panujú, aplikovať na iné sféry. Teda zákony, ktoré vládnu hudbe, maľovaniu, či dokonca spravovaniu štátu sú len aplikácie tých istých princípov, ktoré majú svoj pôvod v tomto vyššom ráde.

Človek, ktorý pozná tento najvyšší rád reverzibilít, dokáže tieto princípy nájsť vo všetkom. Povedzme, že ak vstúpi do katedrály, dokáže v nej rozoznať tie isté princípy, ktoré vyjadruje jej umenie a architektúra, ale aj tie, ktoré vyjadruje politika, ekonomika či spoločenský systém tej doby. Hudba, ktorú počúva, nereflektuje len tú katedrálu, ale aj politický systém, ktorý vládol v dobe, keď sa katedrála stavala.

Preto musíme mať ľudí, prototypy, ideálne modely pre ľudí v každej oblasti. Tak sa ostatní ľahšie dostanú k zvrchovanému rádu reverzibilít. Preto sme mali sv. Tomáša Akvinského ako ideálny model teológa a Fra Angelica ako ideálny model maliara. Životopis otvorene hovorí, že obaja dostali prezývku Angelico. Anjelský učiteľ a anjelský maliar. Vo sv. Ľudovítovi IX. máme anjelského vojaka. Vo sv. Ferdinandovi Kastílskom máme anjelského štátnika. Ak by nebol stredovek predčasne prerušený zločinnou revolúciou, mali by sme takých angelicov aj v iných povolaniach. Mali by sme anjelsky rád, ktorý by bol konzistentný, žiarivý, nadprirodzený a hlboko logický. To by bol rád iného sveta, rád katolíckej civilizácie, svätej, katolíckej a apoštolskej Cirkvi.

Tento rád by v istom zmysle bol viac pre anjelov, ako pre ľudí a viedol by ľudí do raja.

To je moja predstava o cnosti múdrosti. Múdrosť je tá harmonická a architektonická vizualizácia, ktorá vidí a miluje všetko v tom najvyššom aspekte a vidí a miluje reverzibility rádov. Omnia in omnibus, všetko vo všetkom.

Jednota tejto harmónie nám nepretržite hlása Boha. Ak má niekto to šťastie žiť v ráde, ktorý vyjadruje tieto harmonické reverzibility, je ponorený do Boha a neutápa sa v desivých kontradikciách a neporiadku dnešného sveta.

Stredovek sa blížil k tejto cnosti múdrosti, keď bol prerušený. Touto architektonickou cnosťou človek túži po tomto poriadku a po najvyššom dobre, ktoré treba vybudovať tu na zemi, za jeho života. Po tom túži viac, než po všetkom ostatnom, viac než po praktických veciach či osobných záležitostiach.

V tejto harmónií sa nachádza nevysloviteľný odkaz, celé slovo a najvyšší symbol Boha. Boh je symbolizovaný harmóniou všetkého a kto miluje harmóniu vo všetkom, miluje symbol Boha a teda miluje Boha samotného.

Svätá Panna je s týmto rádom a touto cnosťou konaturálna. Medzi všetkými stvoreniami je ona nie len najdokonalejšia, ale sú v nej všetky dokonalosti. Všetky dokonalosti sú v nej. Vo svojom najsvätejšom človečenstve je náš Pán viac než ona. Ale jeho človečenstvo je s jeho božstvom zjednotené a to ide oveľa ďalej, než všetky úvahy, ktoré tu robím. Sv. Tomáš tento zvrchovaný rád videl a uvažoval o ňom. V podstate to je to, čo Fra Angelico videl a preniesol na svoje obrazy. A to je to, čo ľudia v budúcnosti pod vládou Márie tiež uvidia. Vo všetkých tých harmóniách človek uvidí niečo, čo mu umožní pochopiť najčistejšiu, majestátnu, materskú a dobrotivú tvár našej Panej. Slová, ktorými sa to dá vyjadriť nejestvujú. Nejestvujú vhodné adjektíva a tak vstupujeme do ticha najvyššej úcty.

PLINIO DE OLIVEIRA

WWW.CHRISTIANITAS.SK